

URTX

NOU CENTISME I FESTES **CIVILS DE LA LLENGUA CATALANA: LES FESTES DEL BON MOT I LA DIADA DE LA LLENGUA CATALANA DE 1916**

(Les seves manifestacions a la Catalunya nord-occidental)

Joaquim Capdevila Capdevila

NOUCENTISME I FESTES CIVILS DE LA LLENGUA CATALANA: LES FESTES DEL BON MOT I LA DIADA DE LA LLENGUA CATALANA DE 1916

(Les seves manifestacions a la Catalunya nord-occidental)

**Joaquim
Capdevila
Capdevila**

Doctor en lingüística
i llicenciat en psicologia
social

1. La Lliga del Bon Mot. Nota introductòria

El punt de partida de la Lliga del Bon Mot són la sèrie d'articles que Ivon l'Escop –Mn. Ricard Aragó i Turon (Santa Coloma de Farners, 1884-Barcelona 1964)– publica al *Diario de Gerona* d'ençà el 26 de gener de 1908, cridant a la constitució d'una Lliga del Bon Mot que serveixi per unir, des de les diverses ideologies, esforços per elevar el nivell cultural del llenguatge parlat.

Són, dos, però els episodis –un d'aquest mateix any 1908, i un altre del 1909– els que, a tall de revulsius, generen una definitiva mobilització al voltant del projecte de la Lliga del Bon Mot: d'una banda, l'emblemàtic article *!Alerta!* de Joan Maragall aparegut a *La Veu de Catalunya* el setembre de 1908, i, d'altra banda, l'aspra polèmica esdevinguda els mesos de juny i juliol de 1909 entre el jove noucentista i catòlic, Ramon Rucabado, i l'escriptor i republicà nacionalista Gabriel Alomar, al voltant de la (im)moralitat del *mal mot* o blàsfèmia.

El 19 de setembre de 1908 Joan Maragall publica a *La Veu de Catalunya* l'article *!Alerta!*, al qual la Lliga del Bon Mot atribueix durant molts anys un valor programàtic, utilitzant-lo com a lletra de convit, i difonent-lo massivament a manera de full solt. Maragall denuncia en aquest escrit *la grossa tara del malparlar* dels catalans i que aquest malparlar s'expressi, amb naturalitat, en tota circumstància de la vida quotidiana i per a qualsevol propòsit. El poeta, per tal d'il·lustrar-ho, es val d'una imatge que farà fortuna entre els propagandistes del *bon mot*:¹ tornant amb tren de l'estranger, s'adona que ha arribat a Catalunya perquè sent un home renegar de dalt estant. Maragall, tota vegada que considera la llengua com a expressió de *l'esperit català*, apel·la a purificar la llengua *encara que sia ab foch*. Altrament, diu *el vident de Catalunya*, valdria més que els catalans renunciessin a la seva llengua i a seva

llibertat com a poble, tractant-se una altra vegada d'uns arguments que tindran a partir d'aquest moment molt d'èxit entre els joves ardis *del bon mot*:

! Sí; el poble català és molt malparlat i heusaquí la gran tara d'aquest poble. Fà pena, fà vergonya, fà pietat, fà fastich, sentir la nostra llengua tan baixament espresada. Fins la blasfèmia, aquesta tremenda expressió de la rebel·lia destructora, en boca de nostre poble, sol perdre sa misteriosa grandesa satànica, y resta sense ales pera assaltar el cel, y cau indecent, baixa y res més.

(...) No és una qüestió lleugera aquesta: no és una qüestió de policia. És l'esperit català lo que s'hi juga. La paraula és l'esperit mateix que va pels aires: si aixeca'l vol, l'esperit ab ella; si s'arrossega per terra, no hi ha per l'esperit esperança d'altura. Son les ales. Espolseules, feules lleugeres; sino ! ay de l'aucell!

(...) !Esborrèmsel! Encara que sia ab foc; encara que sia fent seguir la pell, y buidant l'òs si cal (...) Purifiquem la nostra llengua ab un carbó encès com el profeta. Y sia nostre foch l'amor. Cada vegada que obrim la boca per parlar pensem en Catalunya nostra mare, y sobre tot en Catalunya nostra filla. Penseu que nostres fills han de parlar com nosaltres. Penseu en la gracia d'aquestes boques tan pures, y en la infamia que'ls espera.

Y si ni això pot contenir-vos, val més que renegueu de vostra llengua o invoqueu una gent civilisada que vingui a civilisarvos, a ofegarvos el parlar amb un altre que us fiqui forçadament a la boca; demaneu a un fuet extranger la força de voluntat que us manca. Perque certament la llibertat en l'ésser propi ha d'ésser la suprema aspiració

*de tot home y de cada poble; y és la condició d'arribar a tenir una ànima; però quan un home o un poble no se sab valer de la seva llibertat per aquest fi, la esclavitud és cosa desitjable, y l'anorreament més alta sort que la ignominia.*²

Els mesos de juny i juliol de 1909 es produeix una agra polèmica periodística entre Ramon Rucabado, treballador de l'Espanya Industrial i jove exponent d'un noucentisme catòlic i l'escriptor i aclamat teòric republicà Grabiell Alomar, immers des d'anys enrere en un modernisme republicà, que preconitza una ucrònia (republicana) —el *futurisme*— al voltant d'una nova ciutadania lliure, il·lustrada i desllastada dels pesos del món rural i de la tradició. Alomar (*Fosfor*), amb un evident ascendent del vitalisme nietzschia, atribueix a la blasfèmia —i inclús a determinades manifestacions (artístiques) de sentimentalitat primària: l'*hemo-fília*, que denuncien catòlics— unes virtuts morals de liberalitat —d'emancipació—, de virilitat, de bellesa; i de civilitat, i inclús també de tipisme popular. El cap republicà nacionalista i mentor d'**El Poble Català** a més de constatar el caràcter universal de la blasfèmia, acusa la Lliga del Bon Mot de voler acabar coercitivament amb aquesta manifestació, i apunta inclús la religiositat paradoxal —la blasfèmia es un síntoma de que la fè encara persisteix— que implica el blasfemar.

Ramon Rucabado, que acusa Alomar de *sofista* i de *malabarisme del llenguatge*, nega la voluntat impositiva de la Lliga del Bon Mot i rebla que aquesta *compta per a la purificació amb els únics ressorts de l'amor i la persuasió, de l'elevació y la dignificació*. El jove dependent, catòlic i catalanista, defensa, enfront Alomar, *el sant verb humà* com a fonament del cor, de la purificació de l'esperit humà, i com a base de l'equilibri de l'edifici social: de la civilitat.³

El 7 d'abril de 1910 el Govern Civil de Barcelona aprova els estatuts de la Lliga del Bon Mot. La Lliga institueix el 29 de juny de cada any —l'any 1909 és el primer en què la celebra amb solemnitat— com a *fiesta expiatòria del bon mot*. El 18 d'octubre de 1913 la Lliga del Bon Mot es constitueix a ciutat de Mallorca. A Fraga, el 4 d'abril de 1914 s'hi constitueix una *Liga del Bien Hablar*. Al País Valencià no s'hi constitueix durant els primers deu anys —i de més gran mobilització— de la Lliga del Bon Mot, cap entitat rellevant de signe concurrent.

La formació de la Lliga del Bon Mot i l'embranchada publicitària d'aquesta dels primers anys coincideix amb una important mobilització catòlica en el mateix sentit: a Roma, el 20 d'abril de 1910 s'hi celebra el primer Congrés Inter-

nacional contra el Turpiloqui, la Blasfèmia i la Pornografia. Al Vèneto, durant aquests anys, amb una forta propaganda catòlica contra la blasfèmia, s'hi celebren diversos congressos regionals contra aquesta expressió. D'altra banda, als Estats Units, especialment durant les primeres dècades del segle XX, des del camp protestant majoritàriament, es du a terme una intensa propaganda a favor del *holy name*. Es funda la Holy Name Society in America. A semblança del que s'esdevé amb la Lliga del Bon Mot, aquesta entitat publica molts opuscles i manuals de caràcter eminentment didàctic i apològic.

2. La Lliga del Bon Mot: una concepció noucentista de la llengua

La Lliga del Bon Mot s'ocupa del llenguatge parlat. De la llengua parlada. L'obra científica, i sobretot la propagandística, de la Lliga del Bon Mot té una orientació bàsicament noucentista. Així ho traeixen els propòsits de l'Entitat: *Eleva el nivell social de la llengua parlada*, a partir d'*eleva el nivell cultural i moral* d'aquesta llengua. O, més concretament, culturitzar el llenguatge parlat —la (*in*)cultura del llenguatge són, tot just, els motius que titulen 17 de les 48 conferències de què dona notícia la Lliga del Bon Mot dels seus primers deu anys d'existència, entre el 1908 i el 1917—⁴ com a base per a la *redempció social de la paraula parlada*, depurant-la del *llenguatge vil del poble baix*.

Per a Ivon l'Escop, el gran promotor de la Lliga del Bon Mot, aquesta culturització del llenguatge parlat s'ha de basar en la *cultura tècnica lingüística* —en la *cultura lingüística*— de la llengua parlada. Una ciència que ha de tenir com a objecte central, la paraula, el lèxic. I encara, sobretot, en la fonètica aplicada al lèxic —la fonètica experimental és, per a Mn. Ricard Aragó, el grau màxim de perfeccionament tècnic i de sublimitat dins la història de la lingüística— que hauria d'acomplir unes comeses bàsiques en la preservació i en la reparació del lèxic. Per a aquest *apòstol del ben parlar*, tres són els grans pilars sobre els quals hauria de fonamentar el *robustiment i la cultura del lèxic*: una exercitació de caràcter retòricolingüístic mantinguda des de la infantesa, una *higienització* de l'entorn sòcio-lingüístic, i la creació de *centres regionals i nacionals* dedicats a l'estudi de *la cultura parlada* i a la seva difusió democràtica, socialment i territorial. L'acció d'aquests tres factors s'hauria de completar, segons Ivon l'Escop, amb la creació del Museu de la Paraula. El qual, en tant que medi incorruptible i proveït d'una màxima consagració científica en la matèria, hauria de permetre dirimir sobre les futures disputes al voltant de la correcta pronúncia de les paraules, i hau-

ria de canalitzar el curs normal de l'evolució de les llengües⁵.

L'interès d'Ivon l'Escop per la fonètica experimental es fa palès especialment l'any 1916 quan, després d'una sèrie de gestions encaminades a que la Mancomunitat creï un modern centre científic dedicat a l'estudi integral de la llengua (catalana) parlada, aconsegueix que l'IEC, a iniciativa de la Mancomunitat, ampliï el Laboratori de Fonètica. Concretament, el 5 de febrer de 1916 la Lliga del Bon Mot presenta una *exposició raonada* al president de la Mancomunitat, Prat de la Riba, amb l'objectiu que aquesta institució fundi un centre científic aplicat a l'estudi monogràfic del català parlat, valent-se, en aquest sentit, dels mitjans moderns que forneix la fonètica experimental. Tres dies més tard, Mn. Ricard Aragó s'entrevista amb Prat reincidint en aquest propòsit que l'Institut creï un modern centre científic, l'objecte del qual sigui un estudi integral de la llengua parlada. El 2 de juny del mateix any, fent-se efectives en part les gestions de la Lliga del Bon Mot, la Mancomunitat decideix ampliar les instal·lacions del Laboratori de Fonètica, que l'any següent organitzarà Pere Barnils.

Aquesta concepció noucentista de la llengua parlada que elaboren i defensen els propagandistes més actius de la Lliga del Bon Mot amb Ivon l'Escop al capdavant, conviu, sobretot durant els primers anys de l'Entitat, i amb diferents mesures, amb unes concepcions de la llengua emanades del modernisme, i encara, també, del regionalisme i de la Renaixença. Especialment, d'entre les primeres, amb la ideologia lingüística de Joan Maragall, l'atribut principal de la qual és una concepció de la llengua com el principi actiu –performador– per excel·lència de l'esperit –o del caràcter– i de la personalitat dels pobles, il·lustrant-ho i reivindicant-ho a bastament amb relació a la llengua catalana. Aquesta concepció maragalliana de la llengua, de base (neo)romàntica, fonamenta essencialment el plantejament global que guia l'actuació de la Lliga del Bon Mot.

També, les avaluacions emblemàtiques de la llengua, que consideren aquesta com l'*estandard*, el *joiell*, etc, de Catalunya, de la seva personalitat o de la seva història, amb una tradició que ve de la Renaixença, i que es redefeix i es revigoritza centralment en el marc del modernisme catalanista de canvi de ss. XIX i XX, tenen un pes significatiu en les legitimacions de la Lliga del Bon Mot. I inclús, hi tenen un relleu sensible plantejaments emanats del determinisme i del racisme biològics, en voga des de les últimes dècades del vuitcents.

La Lliga del Bon Mot, per a la consecució dels seus objectius, se serveix d'un instrumental

propagandístic eminentment modern. Fet que destaca el mateix Ivon l'Escop i del qual es vanta.⁶ Aquesta és una característica que la Lliga del Bon Mot –i no és cap atzar!– comparteix, essencialment, amb el regionalisme torrossià i amb el catalanisme modernista i noucentista, i d'altra banda, amb l'apologètica catòlica (de tradició claretiana, la qual, especialment al regionalisme catòlic, forneix d'un dispositiu propagandístic eminentment modern. La modernitat, en un sentit d'eficàcia en la incidència en les modernes masses, de la propaganda que utilitzen regionalistes i catalanistes, no es pot desvincular, ans n'és un reflex ben directe i eloqüent, del fet que aquests corrents enquadrin i mobilitzen típicament aquells sectors de la mitjanja burgesa d'ascendent rural –burguesia rural-pairal, bàsicament el regionalisme catòlic; i, urbana, bàsicament catalanisme modernista i noucentista– que experimenten conflictivament, durant el canvi de segles XIX i XX, una transformació capitalista com a classe, i amb uns resultats ben desiguals, uns i altres, en aquest procés crític.

La Lliga del Bon Mot edita amb profusió fulletons i opuscles, i amb menys regularitat llibres. També promou típicament l'edició de cartells i rètols i la fixació d'aquests en llocs de gran visibilitat social i adequats a la finalitat que es proposa: trens, tramvies, autobusos, barcos; fàbriques i tallers; i marcs d'esbarjo i de sociabilitat, principalment. D'altra banda, promou activament la celebració de conferències, i de *festes, aplecs o mítings del (pro) bon mot o del ben parlar*, concebuts com els actes amb una major incidència propagandística. Alguns d'aquests aprofiten, per reforçar la força publicitària del seu missatge, aplecs tradicionals de caràcter religiós; tal com veiem amb l'Aplec de la Roca d'En Pla de Sant Hilari de 1911, amb l'Aplec de Romanyà de 1912, amb l'Aplec de Rocallaura de 1913, amb l'Aplec de Sant Magí de la Brufaganya de 1914, i amb l'Aplec del Roser de Sant Cugat de 1917. Com hem dit, la Lliga del Bon Mot institueix –i hi és fidel– el 29 de juny com a *festa expiatòria contra la blasfèmia*.

En altre nivell, la Lliga del Bon Mot confereix a l'escola, a la premsa i als llibres, i a la dona –a *la dona catalana*– una paper central en la *redempció social de la paraula*.

La concepcions lingüístiques hegemòniques que regeixen la vasta obra publicística de la Lliga del Bon Mot no es poden entendre al marge d'una nova classe mitja burgesa que es conforma a Catalunya a partir de les últimes dècades del s. XIX. Per a aquests nous sectors mitjos burgesos, les (auto)disciplines corporals, i especialment les lingüístiques, centrades en el lèxic, i encara més en la correcta pronúncia

lèxica, en l'ortoèpia lèxica —aquest és, segurament, un factor gens banal en el gran èxit que tenen els orfeons entre aquests sectors de la nova mitjanja burgesa urbana—⁷ tenen un paper central en l'objectivació d'un model ideal d'integració urbana burgesa. En l'objectivació pública de la civilitat noucentista.

Més concretament, aquesta concepció del *bon mot* basada en les correccions lèxica i ortoèpica, cal entendre-la en funció de les necessitats d'aquesta nova mesocràcia, que fa un esforç directe per consolidar i promoure les seves posicions socials, en el camp de la legitimació subjectiva de la seva mentalitat i de l'*opressió* col·lectiva de la mateixa.

2. 1. Altres aspectes indicatius de l'orientació noucentista de la Lliga del Bon Mot

Els propagandistes de la Lliga del Bon Mot: joves exponents d'una mesocràcia burgesa ascètica

No és cap atzar així que la gran majoria dels principals propagandistes de la Lliga del Bon Mot pertanyin als esmentats sectors socials. Hi predominen, entre aquests propagandistes, els professionals: advocats, metges i enginyers. El costat de capellans. I els literats. La majoria d'aquests propagandistes pertanyen a unes mateixes generacions contigües: nascuts entre els anys vuitantes i norantes del segle XIX, són, encara, durant l'etapa inicial i més productiva de la Lliga del Bon Mot, joves⁸. En l'actuació de la majoria d'aquests propagandistes hi és fonamental, així mateix, un modern sentit de l'acció catòlica basat en la mobilització social com a instrument d'influència moral, que tanta incidència tindrà en altres entitats de propaganda social catòlica vinculades a la Lliga Regionalista (Lliga Catalana), a Acció Catalana (Partit Catalanista Republicà, Acció Catalana Republicana) i a Unió Democràtica de Catalunya fins a la Guerra Civil del segle XX.⁹

Els propagandistes més actius de la Lliga del Bon Mot són, concretament: Xavier Aragó —secretari general de l'entitat—,¹⁰ Enric Laplana i Mundó,¹¹ Josep Ma. Roca i Heras,¹² Jordi Ma. Anguera de Sojo¹³ (metges),¹⁴ Lluís Jover i Nunell,¹⁵ Manuel Carrasco i Formiguera,¹⁶ Josep Ma. Trias de Bes,¹⁷ Leonci Soler March (advocats), Josep Ma. Poble,¹⁸ Salvador Millet i Pagès¹⁹ (tècnics industrials), Ramon Rucabado i Comerma²⁰ (treballador qualificat), Enric Arderiu (bibliotecari), Jaume Raventós (propietari i pèrit agrícola), Ricard Aragó i Turon —Ivon l'Escop—, Lluís Carreras,²¹ Josep Ma. Casadessús,²² Antoni Doltra,²³ Agustí Coy i Cotonat²⁴ (clergues), i Joan Maragall, Joaquim Ruyra,²⁵ Joan Alcover²⁶ i Jaume Bofill i Maties,²⁷ escriptors. Altres propagandistes destacats són Josep Ma. Pujador, Juli Via, Pelai Vidal de Llobatera, Josep Ma. Gich i Joan Monton.

Sens dubte, el principal propagandista de la Lliga del Bon Mot és Ivon l'Escop —Mn. Ricard Aragó i Turon— (Santa Coloma de Farners, 1884-Barcelona 1966).²⁸ Aquest, amb la sèrie d'articles sobre la Lliga del Bon Mot, publicats al *Diario de Gerona* d'ençà el 26 de gener de 1908, el mateix any de la seva ordenació, marca el punt de partida de la que serà l'entitat noucentista per excel·lència destinada a la llengua parlada, i una important associació de propaganda social catòlica. Amb vint-i-quatre anys en aquest punt inicial, Ivon l'Escop forma part de les generacions de joves propagandistes catòlics que promouen l'entitat. Mn Ricard Aragó pronuncia, entre els anys 1909 i 1917, segons dades de la Lliga del Bon Mot, 35 conferències i discursos en sales, i en *aplecs* i *festes del bon mot*. Al voltant, principalment, de la (*in*) *cultura del llenguatge* parlat (en els àmbits popular i familiar) i la cultura lingüística, *la Lliga del Bon Mot*, i el paper de la dona, de la premsa i dels llibres, i del cartellatge públic en *l'elevació del llenguatge parlat*.²⁹ A més de participar en *visites* i *conferències escolars*.

Mn Ricard Aragó, és autor, a més de nombroses publicacions a favor d'un ús lingüístic sancionat per la correcció —per aquest ordre— religiosa, moral i cívica, i contra la blasfèmia. En l'obra d'aquest propagandista i lingüista, cal destacar les obres: ***La Lliga del Bon Mot*** (1910), ***La paraula viva: com entren els mals mots en nostres llengües vives. Com poden ésser fàcilment eliminats*** (1915), pensat com un manual per *eliminar* blasfèmies i *paraules gruixudes*, ***Cultura lingüística e incultura del lenguaje*** (1917), ***El kiosko*** (1917), ***La paraula*** (1921) basada en la teoria lèxica i semàntica de Ferdinand de Saussure, que introdueix a Catalunya, ***La llengua catalana: manual contra la blasfèmia*** (1931), o ***Els nostres pensadors i el bon mot*** (1935) en què repassa, amb una lògica ideològicament transversal —punt reincident en tota la trajectòria de la Lliga del Bon Mot— arguments a favor de la correcció parlada de diversos intel·lectuals catalans. Mn. Ricard Aragó és també introductor a Catalunya de l'obra del comparativista bavarès M. Bréal, especialista en la semàntica de les formes gramaticals i en ensenyament de les llengües.³⁰

La Lliga del Bon Mot: la lluita a favor de la cultura del llenguatge, i subsidiàriament, en contra de la blasfèmia

Hi ha un altre aspecte que denota clarament l'orientació noucentista de la Lliga del Bon Mot: la prolíxa propaganda que aquesta porta a terme es fa sobretot en termes d'afirmació: ço és, de defensa del *bon mot*, del (*ben*) *bell parlar*, de *la cultura del llenguatge*, etc., i, subsidiàriament, en termes de blasme i de rebuig de la blas-

fèmia. Aquest plantejament contrasta clarament amb el que s'adopta en aquesta lluita a la resta de l'Estat espanyol, i a Catalunya, entre regionalistes catòlics, integristes i tradicionalistes.

Així, mentre les noves festes civils –o cívico-religioses– d'eradicació de la blasfèmia a Catalunya i a Balears són les *festes*, *aplecs*, o *mítings del (pro) bon mot*,³¹ a la resta de l'Estat són típicament els *mítines* o *fiestas contra la blasfèmia*. O, en termes correlatius, mentre a Catalunya i a Balears les entitats amfitriones d'aquests actes de propaganda són la Lliga del Bon Mot, a la resta de la demarcació espanyola són habitualment *las ligas contra la blasfèmia*. Bé que, més tardanament i esporàdica, apareixen també *las ligas del bien hablar*. O finalment, també en termes concomitants, mentre fora de Catalunya la lluita contra la blasfèmia se sol plantejar en termes d'unes pugnes segregacions simbòliques d'aquesta i d'unes resoltes comminacions a *desterrar-la*, a Catalunya és plantejada hegemonícament en termes de *propaganda purificadora* del llenguatge, d'enaltiment del *bon mot* o *del bell parlar*, i de ponderació de les seves virtuts lingüístiques, literàries i morals d'aquest.

Aquesta divergència en el plantejament de la lluita contra la blasfèmia que s'observa entre la Lliga del Bon Mot i entitats homòlogues de l'àmbit espanyol té una expressió concomitant en la que pot observar-se a Catalunya mateix entre la Lliga del Bon Mot i la que menen individualment catòlics conservadors, i especialment regionalistes i integristes. Aquests últims són, amb els catalanistes d'orientació moder-

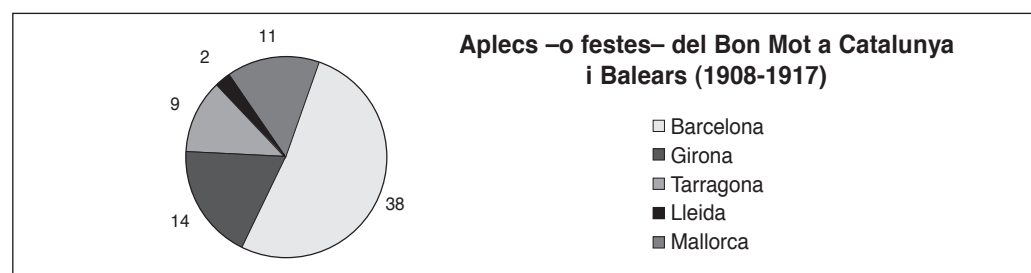
nista i noucentista, els principals actors de la lluita contra *el malparlar*. En regionalistes catòlics i integristes, preval també un discurs marcat per unes fortes càrregues de segregació simbòlica i d'exhortació contra la blasfèmia i *la paraula grollera*. El qual, sol estar plantejat ja d'acord amb una pragmàtica retòrica moderna, en la línia de la moderna himnodia de masses.

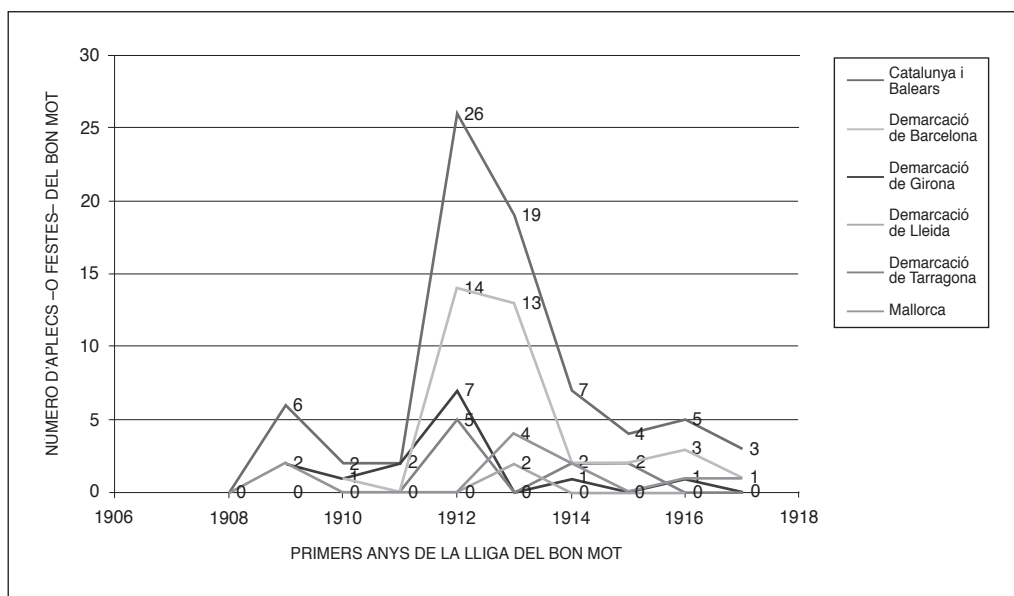
L'efecte mobilitzador de la creació de la Secció Filològica de l'IEC. Una actuació orientada cap a les demarcacions orientals catalanes

D'altra banda, hi ha dos fets de naturalesa distinta que il·lustren també sobre l'orientació noucentista de la Lliga del Bon Mot. Per un costat, el fet que l'activitat de la Lliga durant els primers deu anys de la seva existència –l'etapa, globalment i ostensible, amb una major productivitat– es polaritza en els anys 1912 i 1913, coincidint amb la creació de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans (1912), quan es realitzen 45 (!) dels 74 *aplecs* o *festes* del bon mot celebrats durant la dècada. Per un altre costat, és ben eloqüent la mateixa geografia de l'actuació de la Lliga: l'activitat d'aquesta es concentra a la Catalunya vella –demarcacions de Barcelona i Girona– en detriment de Tarragona, i sobretot, de Lleida. Mentre a Barcelona i a Girona s'hi celebren durant l'interval 1908-1917, 38 i 14 *aplecs* o *festes*, respectivament, a Tarragona i a Lleida se'n verifiquen 9 i 2 de manera respectiva. A Mallorca, durant aquesta primera dècada de l'entitat *purificadora* s'hi celebren 11 actes massius de propaganda.

Freqüències territorials dels "Aplecs del Bon Mot" (1908-1917)³²

	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	Totals
Catalunya i Balears	0	6	2	2	26	19	7	4	5	3	74
Demarcació de Barcelona	0	2	1	0	14	13	2	2	3	1	38
Demarcació de Girona	0	2	1	2	7	0	1	0	1	0	14
Demarcació de Tarragona	0	0	0	0	5	0	2	2	0	0	9
Demarcació de Lleida	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2
Balears (Mallorca)	0	2	0	0	0	4	2	0	1	2	11

Simptomàticament, als anys 1914 i 1915 només les diputacions de Barcelona i Girona –i l'Ajuntament barceloní– subvencionen la Lliga del Bon Mot. S'hi afegeix, als anys 1916 i 1917 –el primer d'aquests, els republicans guanyen a les dretes a l'Ajuntament de Lleida– la Diputació de Lleida.

Aquest evident desequilibri territorial pel que fa a la Lliga del Bon Mot posaria de manifest segurament una ben desigual implantació del catalanisme. Tant, del de base modernista i noucentista, polititzat activament a través de la Lliga Regionalista, com del regionalisme catòlic, de naturalesa integrista.

En un altre nivell, són ben indicatives del sentit noucentista de la Lliga del Bon Mot algunes de les publicacions i conferències dels seus propagandistes més destacats: així, la conferència i opuscle: **Unificació, depuració i expansió de la llengua catalana literària**³³ del polígraf i gramàtic, canonge de la catedral de Vic, Mn. Josep Casadessús i Vila, centrada just en el triplet programàtic del noucentisme literari; o, l'article de Mn. Ricard Aragó intitulat *L'imperialisme del bon mot* o la conferència del mateix publicista titulada *El bon mot, factor essencial de ciutadania*.³⁴ Caldria consignar finalment que les publicacions de la Lliga del Bon Mot se ceneixen escrupolosament, de bon antuvi, a les normes ortogràfiques fabrianes.

Caldria remarcar, finalment, que la lluita pel *bon mot* s'insereix de ple en la lluita global del noucentisme per conformar un model de llengua modern i funcional. La lluita pel *bon mot* –o dit altrament, per la *culturització* del català parlat– comparteix amb la pugna hegemònica del noucentisme per establir un model modern de llengua literària unes fortes dosis de racionalisme i de normativisme –de *classicisme* o

legalitat– en la sanció dels usos lingüístics correctes. I així mateix, una actitud emblemàtica i fetitxista envers els mateixos. La lluita pel *ben parlar* s'insereix, de fet, en la mateixa pugna global que protagonitzen uns sectors intel·lectuals de la mesocràcia burgesa catalanista: la que pretén definir un model de llengua que, alhora que permeti satisfer les necessitats comunicatives d'una societat burgesa i moderna, fonamentada en una economia productiva industrial i comercial, permeti satisfer les necessitats que tenen de confortament subjectiu de les pròpies grans divisióries de comprensió i d'actuació cap al món, i d'*opressió* d'aquestes en el conjunt social, una emergent mitjània burgesa, immersa en un esforç ascètic capitalista.

Són aquests objectius –d'ordre pràctic i simbòlic– associats a la lluita pel *bon mot*, i lligats directament als interessos que en aquests ordres té una classe burgesa emergent, el que explicaria, bàsicament, que a Catalunya la lluita pel *ben parlar* tingui una incidència molt més gran que la que es mena a la resta de l'Estat, de caràcter eminentment catòlic i promoguda majoritàriament per instàncies confessionals. Tant és així que l'any 1916, la Lliga del Bon Mot de Catalunya i Balears fa una exposició al nunci del Papa Pius XII, monsenyor Ragonesi, tot urgint-li la creació a Madrid d'una *lliga de defensa de l'idioma parlat*. Els altres punts de l'Estat, fora de Catalunya i de Mallorca, on més incidència assoleix la lluita contra la blasfèmia són Múrcia, i el País Basc i Navarra; seguits, de Salamanca, Burgos i Valladolid. Fora de la demarcació espanyola, s'ha de consignar la forta presència que tenen les lligues contra la blasfèmia al nord d'Itàlia –a les àrees del Vèneto, Pàdua, Vicenza, Verona, Ceneda– i, d'altra banda, en l'àmbit protestant, als Estats Units.

3. Els Aplecs del Bon Mot a les comarques nord-occidentals

3. 1. L'Aplec del Bon Mot de Tàrrrega del 2 de març de 1913

La Lliga del Bon Mot té a Catalunya una incidència destacada en llocs com Barcelona, Sabadell, Reus, Tarrassa, o Tàrrrega a la Catalunya occidental, on un important creixement econòmic de caràcter comercial i industrial s'acompanya d'una conformació social especialment conflictiva entre uns sectors burgesos mesocràtics que fan de la llengua una eina fonamental de la seva estratègia ascètica i uns importants sectors populars que s'aboquen activament a un modern esbarjo popular, concebut en clau utòpica, i que genera tanmateix, pels múltiples obstacles que presenta una satisfacció plausible del mateix, importants frustracions, de les quals en resulta la tan característica blasfèmia plebea de les albes dels temps moderns.

Durant les primeres dècades del segle XX, amb un sentit ascendent des de l'última dècada del vuitcents, Tàrrrega experimenta un vigorós creixement econòmic. Durant els primers trenta anys del segle XX, del 1901 al 1930, Tàrrrega suma —!— 292 nous negocis comercials i industrials. Mentre que només en quatre anys, del 1910 al 1913, l'increment d'altres de negocis subjectes a matrícula industrial és de 64 i en només cinc anys, del 1920 al 1925, és de —!— 171.³⁵ Correlativament, la ciutat experimenta importants guanys demogràfics. Del 1901 al 1921, Tàrrrega guanya més de set-cents habitants, passant dels 4500 h. als 5218 h., i d'aquest últim any al 1936, guanya 1180 habitants, arribant a 6398 h.

Aquest creixement comporta, d'una banda, la conformació progressiva d'una mitjanja burgesa, de mentalitat ascètica (comerciants de magatzem i petits industrials urbans, bàsicament), que, conformada culturalment i simbòlica en els paràmetres del noucentisme, assoleix definitivament la consagració com a classe hegemònica durant els anys vint del segle XX, mantenint-la, inclús, durant els anys de la Segona República, quan a Tàrrrega guanya sempre la Lliga Catalana, i alhora que Acció Catalana hi obté un apreciable presència municipal, tractant-se d'una de les places emblemàtiques d'aquest partit a nivell de Lleida i de Catalunya en general, com apunta el mateix Nicolau d'Olivar l'any 1932.³⁶

D'altra banda, aquest intens desenvolupament econòmic basat en el comerç i en la petita indústria, propicia, sobretot a partir dels anys deu del s. XX, coincidint amb les dècades de major creixement, la configuració d'un viu i

visitadíssim *nínxol* d'oferta materialista plebea (joc de timba amb tafurs vinguts d'arreu; i prostitució, sobretot).³⁷ El qual és fruit d'aquest mateix desenvolupament i de les característiques específiques del mateix: efectuat molt ràpidament, i basat sobretot en la situació de privilegi de Tàrrrega en les comunicacions i en el comerç.

Alhora, aquest vigor del materialisme plebeu que Tàrrrega experimenta a partir sobretot de la segona dècada del segle coincideix —i correlacionaria més aviat— amb una sensible desafecció (masculina) cap al culte catòlic no exempta d'anticlericalisme. Com ho posaria de relleu el fet que, només tres setmanes després del *mítig pro bon mot*, l'Ajuntament de Tàrrrega es plantegi, per primera vegada, reubicar la tradicional i emblemàtica processó del Sant Enterrament del Divendres Sant per l'escàs concurs de gent i pel *gran alboroto* que s'hi produeix, alhora que descarta traslladar-la al Dijous Sant per les moltes irreverències que es produeixen aquest dia. En els dos casos, segons la font municipal, per part de grups sense determinació política.³⁸ I així mateix, aquest important increment del modern materialisme de masses coincidiria amb una important presència de la blasfèmia, que posa de manifest, en un sentit invers, l'ambició *Aplec del ben parlar* celebrat a Tàrrrega el 2 de març que abordem tot seguit.

Fóra en la conjuntura d'aquests dos factors de sentit contrari —la formació, d'una banda, d'una mesocràcia burgesa ascètica, i la formació, d'altra banda, d'un materialisme plebeu vigorós, apariat a unes expressions de desafecció catòlica, d'anticlericalisme i de blasfèmia— on rauria, essencialment, l'especial predicament i celebració que té a Tàrrrega, entre un sector de la burgesia, la concepció noucentista de la llengua. I sobretot, pel que fa a la llengua parlada.

La blasfèmia i el malparlar en general són manifestacions que resulten especialment repulsives per a una burgesia com aquesta que va esdevenint hegemònica a Tàrrrega, la qual plasma —objectiva— en la llengua —en la tria lèxica, i en la pronunciació de les paraules— amb un caràcter fonamental, els grans eixos que conformen la seva mentalitat: bàsicament, el racionalisme/el càlcul i l'adequació a la norma social/ el classicisme, i alhora que sol conferir a l'acte lingüístic unes importants dosis d'emblematisme i de fetitxisme. No es estrany, doncs, que sigui aquesta mitjanja burgesa, de mentalitat ascètica —i especialment els seus elements intel·lectuals— la que més s'impliqui en la lluita pel *bon mot* o pel *ben parlar*, o, inversament i subsidiària, en la lluita contra la blasfèmia.

3.1.1. L'Aplec: l'organització i el desenvolupament

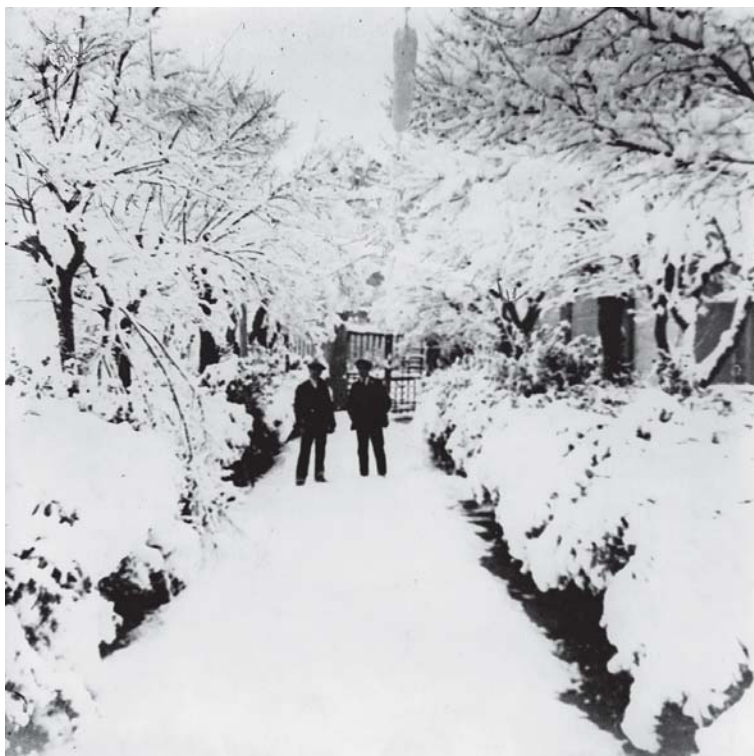
L'Aplec del Bon Mot de Tàrraga de 1913 és, durant els primers deu anys de la Lliga del Bon Mot, entre 1908 i 1917, un dels dos únics celebrats a la Catalunya occidental. Junt amb el de Rocallaura de l'octubre del mateix any.

L'Aplec del Bon Mot de Tàrraga del 2 de març de 1913 compta amb actuacions precedents immediates com la denúncia que fa en la sessió municipal del 17 d'agost de 1912, el regidor catalanista Ramon Tàssies, en el sentit que un dels tres aspectes en què es manifesta l'obsenitat a Tàrraga, convertida, segons aquest regidor, en *alarmante plaga*, és el *lenguaje obsceno y precoz*. Tàssies demana que l'Ajuntament arbitri, com ja fan altres consistoris, sancions contra la blasfèmia i el *turpinomi*.³⁹

L'Aplec del Bon Mot de Tàrraga de 1913, el seu nivell d'organització i el volum de mobilització que aconsegueix, no es poden entendre, en un nivell immediat, al marge de la duríssima oposició –suara ressenyada– que menen des de l'agost de l'any anterior fins setmanes després de l'Aplec, en el curs de de vuit sessions municipals, els regidors catalanistes Ramon Tàssies i Josep Vicianà contra l'actuació de l'alcalde conservador Josep Tàrragona en el camp de les manifestacions obscenes a la ciutat –prostitució, cafès cantants i *lenguaje blasfemo y precoz*.

En un terreny més estructural, el multitudinari Aplec del Bon Mot de Tàrraga del 2 de març de 1913, és també el resultat del nivell d'integració i de desenvolupament de la sociabilitat i del lleure de la burgesia catalanista de Tàrraga a partir sobretot de l'any 1910.⁴⁰ Quan comença la col·laboració entre La Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra (1903) i el Patronat de Sant Jordi (1909) –dues entitats de caràcter cívico-cultural-polític que agrupen, respectivament, els sectors més liberals i més conservadors del catalanisme burgès de Tàrraga– iniciant-se un lent procés d'aproximació i convergència de la primera en la segona.

I finalment, en un nivell més personal, en la circumstància de l'Aplec no hi és gens banal el fet que el seu principal promotor, el comerciant de ferros Josep M. Segarra i Vives, de la Junta del Patronat de Sant Jordi, estigui casat amb Maria P. Soler i Terol, la més petita dels cinc fills de l'advocat, polític i arxiver catalanista, natural de Manresa, Leonci Soler March (Manresa 1858-Barcelona 1932), que manté, segons l'historiadora Pilar Martínez, una especial relació d'afecte amb aquesta filla, i que participa com a orador i figura presidencial en aquest Aplec.⁴¹

La Junta Organitzadora del *miting de propaganda a favor de la Lliga del Bon Mot* la formen totes les associacions cíviques de caràcter divers, de l'arc catòlic targari, la gran majoria del conjunt. En resten al marge els republicans, que setmanes després de l'Aplec i després d'una fort declivi, presenten la seva recomposició com a Círcol Republicà Reformista. La Junta la formen el Patronat de Sant Jordi, la Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra, els tradicionalistes –amb certa concomitància amb els

Corredor dels jardins del Patronat de Sant Jordi. 1915-16.

Fotografia Miquel
Martí Florensa.
Arxiu fotogràfic del
Museu Comarcal de
l'Urgell-Tàrraga

Josep M.
Segarra i Vives

republicans, un mes llarg després de l'Aplec i després de la desfeta 1899, presenten la seva reorganització com a Centre Tradicionalista Catòlic, jaumí— els casinos *La Alianza*, *La Dalia* i *El Mes de Maig*, la Congregació de la Mare de Déu de Montserrat i Sant Josep de Calassanç, i la Cambra de Comerç i Indústria. La Federació Obrera de Tàrraga també s'adhereix a l'acte.

Com es desprèn de la *Lletra de Convit al miting de propaganda a favor de la Lliga del Bon Mot*, el plantejament de l'acte respon a una avaluació noucentista de la llengua catalana. La lluita contra la blasfèmia es justifica en virtut de la cultura, la civilitat i el progrés. La *Lletra* en destaca el caràcter pioner a la demarcació de Lleida:

*Lletra de Convit al miting de propaganda a favor de la Lliga del Bon Mot que's celebrarà a Tàrraga, en la seua plassa Major, el dia 2 de Març, a les 3 de la tarde.*⁴²

El mal parlar es la més grossa tara que pot tenir un poble i mentre no's redimeixi d'ella, no arribarà mai al nivell dels pobles grans i lliures; car es un estigma ignomiós, que'l rebaixarà sempre davant les nacionalitats cultes i progressives.

*S'ha dit que la comarca de l'Urgell es la mes renegaira de la **provincia** de Lleida. No volguém entretenir-nos escatir ara la justesa de semblant imputació; fem que en endavan se digui, ab mes veritat encara, que ella ha sigut, en cambi, la primera en redimirse d'aquest mal parlar innoble, i aquesta primacia no poden disputarnosla les altres comarques lleidatanes; car no sabem pas que n'hi hagi una altra que'ns hagi precedit en emprendre aquesta tasca purificadora de nostra llengua.*⁴³

Unim-nos, doncs, fills de Urgell i de la Segarra, en aquestos milers de creuats, que lluiten ja, ardits, sota la bandera del «Bon Mot» enarborada, a bon hora pe'l infatigable propagandista Ivon L'Escop; i, ans que no haguem sigut els primers en allistarnoshi, no per aixó, serà menys meritori i gloriós el nostre ressorgir. Pero siguem-hi tots, altrament seria impossible la purificació total; l'estigma vergonyós continuarà afrontant-nos. No se us pregunta pas com penséu en tot lo altre: ens basta saber que en aquest punt concret, penseu com nosaltres. No duptem pas de que tots estem convençuts, igualment, de que'ns cal antes la purificació de nostra llengua de tota paraula impura, vil, i grollera si volem assolir ben tost aquell grau de civilitat, que tant freqüentment invoquem, i de la qual ens haurem vantat,

segurament, qualqué vegada una mica massa depressa; pot ser de posseir-la, sense fixar-nos en que'ns faltava aquesta integral perfecció en el parlar.

Aquí escauen, doncs, per acavar, aquelles paraules, que, en ocasió semblant escrigué el gran Maragall: «A vosaltres que en tots graus, caràcters i estaments representéu la societat catalana, se'us demana adhesió i ajuda en la major obra social, en la més transcendent, que en un poble puga emprendre: la purificació del seu parlar, que equival a la purificació del seu esperit, i, ab la d'ell, la de tot lo que n'isca».

Honorables autoritats, civils i eclesiàstiques, senadors, diputats a corts i provincials, representants tots del districte, esperem confiadament voldréu acompanyar-nos en aquest acte de propaganda purificadora, ocupant-hi el lloc que us pertoca; car no pot haver-hi pas un altre moment, en que'us sentiú més orgullosos d'ostentar la nostra representació, com aquest, en que podréu presidir l'acte més digne i gloriós, que's capás de realitzar un poble.

Pobles comarcans de la banda d'Urgell i de la Segarra, a tots se us convida indistintament al grandió miting pro «Bon Mot» del dia 2 de març a Tàrraga. Entenguéu que aquí ha de venir-nos el poder alternar en el concert de'ls pobles cultes, i la nostra ascensió gloriosa vers les altures de'l més complert perfeccionament i dignificació social.

Tàrraga, 19 de febrer de 1913.

L'Aplech del Bon Mot de Tàrraga s'anuncia des de dies abans a la premsa catòlica de Lleida amb anuncis dels catalanistes de Tàrraga pròxims a la Lliga Regionalista, i dels jaumins de la demarcació lleidatana.⁴⁴ L'Aplech de Tàrraga se celebra el 2 de març de 1913.

La participació a l'Aplech de Tàrraga varia molt de les més de 10000 persones o de les més de 6000 que apunten *La Veu de Catalunya* i la Lliga del Bon Mot respectivament, o la *Plaça Major*, que tot i essent espaiosa hauria resultat insuficient, si no se n'hagués encabit una gran multitud en balcons i finestres que relata l'òrgan catalanista de Bellpuig *Lo Pla d'Urgell* o en un sentit concurrent, una gran gentada omplia la plassa de l'Iglésia de la vehina ciutat, que diu el catòlic *Diario de Lérida*, respecte a les 300 persones amb què xifra l'òrgan republicà de Lleida, *El Ideal*, l'assistència al miting.⁴⁵ Segons dues fotografies de l'acte de propaganda que fa la mateixa Lliga del Bon Mot i que entrega en agraïment a l'Ajuntament de Tàrraga pocs dies després de l'acte, la pla-

ça Major, marc de la celebració, apareix plena a vessar d'assistents.⁴⁶

Segons l'esmentada participació a l'*Aplec* de Tàrraga que dona la Lliga del Bon Mot, aquest és el més concorregut dels que celebra l'entitat preservacionista al Principat durant la primera dècada de la seva existència, entre el 1908 i el 1917, superat només pel d'Inca de 1914 amb 9000 persones i amb una mateixa aflluència que el de Felanitx de 1913. Benentès, però, que l'orientació de les *festes pro bon mot* d'aquestes poblacions illenques, a diferència de la de Tàrraga que és bàsicament noucentista, és de caràcter catòlico-integrista.⁴⁷

La comitiva oficial de l'*Aplec* la presideixen Leonci Soler i March, senador de la Lliga Regionalista per la circumscripció de Barcelona, Ignasi Girona,⁴⁸ senador per Lleida presentat com a liberal-autonomista, i l'alcalde de Tàrraga. La comitiva va del Patronat de Sant Jordi, entitat que promou l'acte, a la plaça de l'Ajuntament, on s'ha de celebrar el míting. Havent-se col·locat l'estrada presidencial davant la porta de l'església parroquial.

El primer en parlar, que fa les presentacions dels oradors, és el comerciant Segarra i Vives, del Patronat de Sant Jordi, el qual, a semblança del que fa Joaquim Ruyra aquest any,⁴⁹ reivindica el valor de la llengua literària com a eina de pedagogia col·lectiva a partir de la qual purificar la llengua catalana, destacant l'atac que suposa la blasfèmia a la tradició literària catalana. Segarra també concep el mal mot com un atac a Déu en tant que principi del llenguatge. El segon en intervenir, que llegeix les adhesions a l'*acte de propaganda purificadora*, és Ramon Novell, de la Congregació de la Mare de Déu de Montserrat i Sant Josep de Calassanç i un dels promotors més actius en les dècades futures del noucentisme a Tàrraga.⁵⁰ Tot seguit, parla Agustí Coy en nom de La Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra de Tàrraga, el qual destaca la capacitat d'unió que ha aconseguit la causa de *purificació del llenguatge* de persones amb posicions polítiques i religioses diferents, a causa de la baixesa en què es troba l'estat de la llengua. Coy desgrana les justificacions de rebuig a la blasfèmia que es fan des de prismes polítics i religiosos diversos.

A continuació, el jove lletrat junedenc Josep Arqués, membre de la Lliga del Bon Mot, centra el seu parlament en denunciar la xacra que és per a Catalunya, amb la seva història, la incidència que hi ha assolit la blasfèmia. Censurant que la *paraula grollera* es faci servir per expressar qualsevol estat de l'ànima, i negant qualsevol virtut de virilitat o liberalitat a aquestes paraules.⁵¹ Tot seguit, Pere Massana, propietari de l'Assentiu, clama perquè els page-

Ramon
Novell i Andreu

sos abandonin els renecs, que Déu castiga amb plagues com la sequera. Acte seguit, Francesc Pané, de l'Agrupació Joventut del Patronat de Sant Jordi, llegeix el poema contra la blasfèmia que ha escrit per a l'acte el poeta maldanenc Josep Iglésias i Guizard. Concebut en uns termes netament prenoucentistes, inscrits en la veta més conservadora —més ruralista, o més antimodernista— de la Renaixença, *Honorant la parla*:

*Dolça parla dels meus avis
qui t'ha vist i qui ara't veu;
gent innoble't causa agravis
i't deshonren impura llavis
flestomant el nom de Deu.
Si'ls Casanovas s'alçaven
de sa tomba de llorer;
si a Catalunya tornàven
los varons que la honraven:
Llull, Aasias March, Muntaner...*

*al passar per nostres vies
llurs esprits foren torbats
per les converses impies
amb que «gent de quatre dies»
un planter de renegats*

(...)

*! Planyeu-los...! Son gent perduda
per la causa del progrés,
son aucells que fan la muda
i necessiten l'ajuda
del adob dels seus femés*

*Son la eterna escombraria
de la impúdica Ciutat,
son quelcom de la follia
del Carnaval i la orgia
en trista fraternitat...*

LO PLA D'URGELL

Sefmanari defensor dels interessos morals i materials de la Comarca i pobles del voltant en general i de cada un d'ells en particular.

L' APLEC DEL BEN PARLAR CELEBRAT A TARREGA

S' ha celebrat a Tàrraga un acte que mereixeria ser escrit amb lletres d' or en llur història. Tàrraga que per son esbandiment comercial i mercantil atrau usualment a tanta gent, no li faltava sino aqueixa solidaritat per acabar de guanyar-se simpaties. Perque 'l fet de acoblar-se les societats culturals amb les polítiques i les religioses amb les recreatives, per a enlairar la bandera del ben parlar, pressuposa una gran confiança en si mateixa que constitueix la basa del gran exit assolit en la tarda del diumenge.

Una comissió feinerà havia cuidat de fer una alocució entusiasta, havia escrit cartes i mes cartes convidant a personalitats, corporacions i oradors, i 'l resultat fou lo convertir a Tàrraga durant unes quantes hores, en un formiguer humà que en trens, tartranes, automovils, bicicletes, caballeries i altres medis de locomoció, abocaven una gran gernació per carrers i plaques, primer, per a congregar-se després en la Plaça Major, que tot i essent espaiosa hauria resultat insuficient, sino se n' hagués enquibit una gran multitud en balcons i finestres.

Donava bó de veurer-la aquella multitud abigarrada! Feia l' efecte de un gran aplec; era una reunió germanívola de pagesos i de senyors, de vells i joves, enardits i moguts tots per l' amor a la nostra llengua; i que a tots interessava per igual, ho demostra la devoció amb que va escoltar-se la paraula vibrant de Josep M.ª Segarra al fer la presentació dels oradors i entonar un himne a la llengua catalana. L' Agustí Cohí arrencà aixís mateix aplaudiments fent notar quan a gust s' havia associat a la

creuada que no tenia altre fi que la purificació del llenguatge, esdevinguda necessaria per la baixesa en que s' trova.

En Josep M.ª Arquès i Arrufat, en un bell parlament esmaltat de sengles cites històriques, demostrà la tara que pervé a Catalunya de l' embrutiment de sa llengua, concrecionada en una paraula grollera que flueix en la joia i en la ira, tinguent paraules encertadíssimes per a demostrar que 'l mal-parlat no es un home fort, ni sabi ni lliberal, i com és una cosa, la blasfèmia, que s' ha castigat en tots los temps, desde 'ls Egipcis i pobles orientals fins a nostres dies en tots los codics de la terra, paraules i conceptes que s' vegeren coronats per grans aplausos.

En Pere Massana de l' Assentiu, decidit cooperador de tota bon' obra, començà dient que no parlaria si no fos pera que també la classe pagesa tingués cabuda en l' hermós acte que se celebrava; puig l' agricultor necessita com ningú no irritar la Justícia Divina; exortà a tothom a combatre 'l vici de blasfemar, baf maleit que va contra 'l cel i dona com a fruit la sequera que avui patim, i acabà retraient sentenciosos refrans en apoi de sos arguments que foren molt adequats i celebrats amb justícia.

En Francesc Pané llegí amb veu potent i clara, matisant degudament la dicció, una hermosa poesia del poeta Segarrenc Don Josep Iglesias Guizard que fou altament celebrada.

Lo Dr. D. Jaume Fil·la i Bragós va dir que calia honorar i dignificar la parla catalana, perque aixís honorém i dignifiquém nostre poble i nostre esperit, per ser la mes preuada joia de la

herència històrica de nostra raça, fins al punt que per a res havíem de valguer la llibertat de Catalunya si no posseïssim la parla neta de tota taca. Se feu aplaudir en distints indrets de sa peroració, i especialment en un paragraf en que digué les excel·lències de la llengua fent present que Catalunya regina un dia del mar llatí, era avui desposseïda per sos enemics de son dret i personalitat, mes que no li pendrán perquè no poden, sa llengua, signe de virilitat que reb vida del amor de tots los catalans.

Don Lluís Jover i Nunell fa remarcar la transcendència del acte que 's referix a la vida esperitual de Catalunya, fent propaganda per la «Lliga del Bon Mot.» Retreu la dita de 'n Maragall de que si arrasessin Catalunya i se 'n conservés la llengua no per aixó 's perdria Catalunya perquè conservant la llengua fora possible re-fer-la, perquè ella és l' estoig que guarda lo mes sagrat de la Patria. Per aixó cal purificar-la i te de ser amb l' esforç de tots: de les autoritats, dels mestres, dels amos, de les mares. Hem de operar en lo llenguatge la transformació que a les montanyes de aquesta provincia hi fan les grans companyies Canadiense i Energia Elèctrica de Catalunya. Hem de enmenar dignament lo llenguatge, hem de conduir-lo bé per a gaudir bé de son valor, del mateix modo que per al bon us de la electricitat necessitem una bona instal·lació, altrament nos exposém a atreure 'ns les ires del Cel.

Tots aquestos similis arrencaren grans aplaudiments i quan lo ressó 'n fou apagat, recomanà la purificació del llenguatge invocant les paraules del gran Maragall: purifiquém lo llenguatge, anc que sia amb fóc.

Don Pelay de Vidal de Mlobatera i Lliurella, se felicità del triomf que aquell acte representava. Diu que la «Lliga del Bon Mot» veu amb molt gust que se la secundi i per sa part exorta a les autoritats a que procurin donar una batuda despietada a la blasfèmia, desterrant-la pera sempre de la via pública fins a arrecorlar-la a les llars. Quan aixó 's logri, la victòria es nostra. Ales-hores, queda allí la defensora mes eficaç, que es la dona. En mans de la dona catalana està la salvació, la purificació de la

llengua. Amb la veu del amor, ella pot lograr-ho, i si aquella persona blasfema des-oís la paraula amada i la dona vol exteriorisar dignament la ofensa, plorant, guanyará la batalla, perquè tot ho pot una dona quan plora. No cal dir que paraules i exemples que tan al cor parlen, foren aplaudits a rabiar.

Lo venerat patrici Don Leonci Soler i March, que presidia l' acte juntament amb son digne company Don Ignasi Girona, Senador per Lleida, hagué de alçar-se a parlar requerit per la Comissió i per a complir la comanda de l' Alcalde Sr. Tarragona, de testimoniar l' agraïment de la ciutat a totes les persones que havien contribuït a la grandiositat de l' acte. Aixís ho feu de la completā manera que sab fer-ho Don Leonci, afegint que havia temut no poder donar-se 'l plaer de assistir al miting per trovar-se a Valencia, de aont havia arribat no feia gaire; mes, que al retornar-ne i entrar en terra catalana; se li anuncià la Patria de iniqua manera, i aleshores decidí fer un sacrifici per a arribar a Tàrraga oportunament, a fi de associar-se a la protesta contra 'l mal parlar. Grans aplausos ofegaren les darreres paraules del Sr. Soler i March i 's donà per acabat lo miting, començant a dispersar-se la gent, mentres los nois de les escoles cantaven l' himne de 'n Verdaguer contra la blasfèmia.

Tàrraga, la població més hermosa de la provincia de Lleida, segons digué un dels oradors, pot enorgullir-se de haver sigut també la primera de exteriorisar la seua repugnancia p' el mal parlar, organisant un acte, qual recort perdurarà, i serà exemple a seguir per altres poblacions urgelleses. Los organísadors d' aquest acte tan simpàtic no mes que aplaudiments mereixen. Ho han fet bé, com tot solen ferho. Ho han portat tot amb tacte i acert exquisits; han encomanat a tothom llur entusiasme, i en lo secret de l' éxit, segons se 'ns va dir, hi tenen bona part un estòl de belles senyoretas. Veusho aquí.

V. S. i B.

HUMBERT TORRES

METGE

PERXES DE BAIX, 10, 1.er

LLEIDA Consulta de 11 a 1

Medicina general

Vies Urinaries

606

A continuació, un altre junedenc, el també jove advocat Jaume Filella i Bragós, vinculat a la Lliga Regionalista, defensa la dignificació de la llengua catalana com a base de la dignificació de Catalunya i del seu esperit. Així que, diu Filella, la llengua és el *joiell* més valuós del passat històric de *nostra raça*, signe de virilitat dels catalans, dels que rep l'amor, i l'únic del qual no han pogut desposseir Catalunya els seus enemics. Per Filella, sense netejar la llengua no té sentit la llibertat de Catalunya.⁵² Tot seguit el propagandista Lluís Jover i Nunell, servint-se en diversos moments de la font d'autoritat de Maragall per reivindicar la necessitat urgent de purificar la llengua, en tant que principi espiritual de Catalunya, i fent servir la imatge creada per Jaume Raventós tres anys abans en el sentit que que només amb la llengua catalana podrien crear-se noves Catalunyaes en altres terres,⁵³ estableix un símil urbanitzador entre les obres que fan les companyies elèctriques Canadenca i EECSA a la muntanya lleidatana i les que fan falta a la llengua catalana:

...Hem de operar en lo llenguatge la transformació que en les montanyes de aquesta província hi fan les grans companyies Canadiense i Energia Electrica de Catalunya. Hem de enmenar dignament lo llenguatge. Hem de conduir-lo be per a gaudir bé de son valor...

Seguidament, Pelai Vidal de Llobatera i Lliurella, de la Junta de la Lliga del Bon Mot, defensa la necessitat d'anul·lar la blasfèmia de l'àmbit públic. I relegar-la a l'àmbit domèstic. *Aleshores queda allí la defensora mes eficaç que es la dona. En mans de la dona catalana está la salvació, la purificació. Amb la veu de l'amor, i si calgués plorant, diu Vidal de Llobatera, la dona pot canviar el fill o el marit blasfems. Finalment, clou l'acte l'advocat, historiador i senador catalanista, vinculat per família a Tàrraga, Leonci Soler i March.*⁵⁴

3. 2. L'Aplec del Bon Mot de Rocallaura del 12 d'octubre de 1913

El diumenge 12 d'octubre de 1912 se celebra l'Aplec del Bon Mot de Rocallaura, l'altre dels dos únics aplecs que celebra la Lliga del Bon Mot a les comarques nord-occidentals durant els primers deu anys de la seva història.

Aquest aplec, com s'esdevé en altres casos, aprofita la circumstància cultural del lloc: el fet que sigui seu de la Mare de Déu del Tallat, reentronitzada en aquest poble limítrof tretze anys enrere en el marc d'una ambiciosa campanya de signe catòlico-regionalista (1899-1905),⁵⁵ i votada per un important perímetre de pobles de la baixa Segarra natural, de l'Urgell i de la Conca de Barberà, la majoria

dels quals hi fan romiatge anyal. De fet, els pobles de què hi afluïx gent –d'una vintena parla la Lliga del Bon Mot, tota vegada **La Veu de Catalunya** diu, dies abans, que *i concorran els pobles de Belltall, Ciutadilla, Glorieta, Llorenç, Maldà, Montblanquet, Omells, Passanant, Pira, San Martí, Senant, Solivella, Vallbona*– coincideixen majoritàriament amb els que hi concorren en pelegrinatge. Coincidint amb aquest fet, també hi és decisiu, probablement, en la tria de Rocallaura –un poble petit de 400 habitants– per a l'aplec el fet que aquest sigui una important cruïlla entre comarques – Segarra històrica i Conca de Barberà– i demarcacions provincials –Lleida i Tarragona.

L'Aplec del Bon Mot té un precedent en l'important acte de propaganda catòlica i regionalista que també, en *el camp-ras* com aquest Aplec del Bon Mot, se celebra a Rocallaura l'1 de setembre de 1900 amb motiu de la reentronització de la Mare de Déu del Tallat. I en el curs del qual, el gran promotor d'aquesta reentronització, el jove Mn. Ramon Bergadà, hi llegeix un himne propi, *Himne de la Romeria de Nostra Senyora del Tallat*, que, confegit en uns termes pragmàtics moderns, arremet centralment contra la blasfèmia, des del prisma bel·licós amb què sol encarar-la el regionalisme catòlic, al qual ens hem referit pàgines enrere:

(...)

*Un crit ben alt Senyora
d'alçar s'acosta l'hora
per dir d'una vegada
quí som los catalans.
Blasfemos? ¡Via Fora!
Valor Verge Sagrada
la nostra terra sagrada
vol ser lo que era abans*

VI

*Avant, oh Catalunya
Avant, mentres s'allunya...*⁵⁶

Els oradors de l'Aplec del Bon Mot de Rocallaura són representants de diversos pobles de la baixa Segarra natural i de la Conca, i representatius de diversos estaments socials. S'hi sumen dos delegats de la Lliga del Bon Mot, de Barcelona. D'entre els primers, figuren: Domingo Valls, alcalde de Ciutadilla, major contribuent del lloc, exdiputat provincial, afí ideològicament a la Lliga Regionalista –amb el propietari maldanenc Josep Iglésias i Guizard representaran el catalanisme conservador a la Vall del Corb fins als anys vint– i factor de l'adhesió de l'Ajuntament de Ciutadilla a la Diada de la Llengua Catalana de l'1 de gener de 1916;⁵⁷ Mn. Ramon Pinyes i Morlà, doctor

i poeta, capellà de Rocallaura;⁵⁸ Salvador Abelló, obrer cerraller de Montblanc, i l'advocat Joan Poblet de la mateixa vila, destacat col·laborador de l'Obra del Diccionari de la Llengua Catalana de Mn. Alcover;⁵⁹ Tomàs Selva, de Valls; i Mn. Josep Porta i Blanc, arxiprest de Sant Martí de Maldà, que compta amb una important trajectòria de militància catòlica a banda i banda de la serra del Tallat: després d'uns anys de rector a Barberà de la Conca on sosté arduos enfrontaments amb la *Sociedad de Trabajadores del Campo* –amb la Casa i el Cellar que aquesta té i agència– i amb l'Ajuntament que li és afí, passa a ocupar la rectoria de Sant Martí de Maldà (1905), població on, amb el concurs principal d'alguns propietaris d'adscripció liberal, promou la societat catòlica Lo Foment (1908), destinada principalment a l'ensenyament, i també la divulgació tècnica agrària, i de la qual el punt número 3 dels estatuts resa una interdicció expressa de la blasfèmia.⁶⁰ Pel que fa als delegats de la Lliga del Bon Mot, intervenen en el míting els joves propagandistes, Lluís Jover i Josep M. Poble, advocat i enginyer industrial respectivament.

Els oradors de l'acte, en el qual, com és habitual, també s'hi llegeix una carta d'Ivon l'Escop, *discursejaren amb paraula convincent i plena d'esperit catalanesc*. El míting, una altra vegada segons paraules de *La Veu de Catalunya*, resulta *un cant a la bella parla i un clam d'estímul a amarla, purificant-la de paraules blasfemes i innobles*.⁶¹

4. La Diada de la Llengua Catalana de l'1 de gener de 1916

La Diada de la Llengua Catalana de l'1 de gener de 1916 pot considerar-se –dient-ho en termes actuals– la primera gran mobilització per a la normalització social de la llengua catalana. Per al reconeixement oficial o jurídic dels drets lingüístics dels catalans.

Concretament, *les conclusions* que aproven unànimement les assemblees territorials reunides en el marc de la Diada demanen que l'ensenyament a les escoles públiques de Catalunya sigui en català, que es creïn càtedres de llengua, història i literatura catalanes a les universitats, instituts i escoles normals de *terra catalana*, que tots els funcionaris destinats a Catalunya tinguin l'obligació de *conèixer perfectament* el català escrit i parlat, i que es reconegui i es respecti oficialment el dret dels catalans a usar el català en qualsevol circumstància de la vida pública i privada:

Interessar els poders públics que com més aviat sigui establert:

1r. Que en les escoles públiques de Catalunya sigui obligatori ensenyar els deixebles en l'idioma català.

2n. Que en les Universitats, Instituts i Escoles Normals de terra catalana s'estableixin càtedres, també obligatòriament, de Llengua, Història i Literatura catalanes.

3r. Que per exercir qualsevol càrrec públic a Catalunya sigui també obligat conèixer perfectament la llengua catalana parlada i escrita.

*4t. Que sigui respectat i reconegut oficialment el dret dels catalans a usar son idioma propi en tots els actes de llur vida pública i privada.*⁶²

Políticament, la Diada rep el suport actiu de la Lliga Regionalista i de la seva branca de joves –la Joventut Nacionalista–, de les diverses entitats del republicanisme catalanista o nacionalista –Centre Nacionalista Republicà, Bloc Republicà Autonomista, Joventut Nacionalista Republicana, Joventut Republicana Nacionalista, *El Poble Català*, *L'Esquetlla de la Torratxa*, *La Campana de Gràcia*, bàsicament– i d'altra banda, del CADCI, de la declinant Unió Catalanista i d'un conjunt d'organitzacions i òrgans del nacionalisme radical: JNC, *Renaixement*, *La Nació*. En resten al marge, per la dreta, integristes i les diverses famílies del tradicionalisme, i per l'esquerra, el republicanisme lerrouxista. I també se n'inhibeixen, en l'espai polític central, les forces dinàstiques –conservadors i liberals– sumides, inclús ja a la Catalunya nova, en una forta crisi amb minva clara de suports.

Més en el terreny de les mentalitats i de la cultura, la Diada de la Llengua Catalana rep el suport del noucentisme –el regionalisme catòlic pràcticament s'hi ha assimilat. I del modernisme. Des del residual de signe romàntico-conservador i vuitcentista que s'identifica amb l'Acadèmia de la Llengua Catalana –Franquesa i Gomis, Àngel Guimerà, etc– fins a l'ardit, convuls i esquerranós que representen algunes entitats i òrgans del nacionalisme radical. D'altra banda, en el camp econòmic i empresarial, la Diada rep l'adhesió de Foment del Treball Nacional i de la Societat Econòmica d'Amics del País.

Lleida i Tàrraga són les dues úniques poblacions de la Catalunya occidental on s'hi celebra la Diada de la Llengua Catalana. Fet que contrasta –amb concomitància clara amb el que hem dit a propòsit de la geografia celebratòria dels *aplecs del bon mot*– amb la celebració que aquesta té a la Catalunya Vella, i inclús, a les comarques orientals de la demarcació de

Tarragona. A Tàrraga, la festa té un protagonisme associatiu—l'organitza i la condueix l'associacionisme burgès catalanista de la ciutat: el Patronat de Sant Jordi i la Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra— mentre que a Lleida la diada té un protagonisme oficial, i sobretot, municipal. Mentre a Lleida és l'Ajuntament—de majoria republicana— qui té iniciativa de la festa i on se celebra: a la plaça de la Paeria, i les conclusions de la Diada es lliuren al Govern Civil, a Tàrraga la festa es fa d'esquena a l'Ajuntament—de majoria dinàstica— i les conclusions es lliuren a l'alcalde Josep Andreu, de signe liberal. Aquest contrast no es pot deslligar de la major penetració sociològica i associativa que el catalanisme burgès té a Tàrraga, on l'any següent guanya clarament les eleccions municipals amb la candidatura Acció Nacionalista encapçalada per Josep M. Segarra, principal promotor de la Diada.

4. 1. La celebració de la Diada a la regió nord-occidental: Lleida i Tàrraga

Aquesta festa, a les comarques occidentals, la patrocina especialment Francesc Macià, com a festa civil de reivindicació de la dignitat i de l'ús oficial de la llengua catalana. Macià és el president de la Comissió Organitzadora de la festa a la ciutat de Lleida. En aquesta, el Cap d'Any de 1916, els diputats provincials i els regidors corporativament van en manifestació a la Paeria on, des del balcó, el poeta Magí Morera i Galícia fa una glossa sobre la significació de la Diada de la Llengua Catalana. En acabat, el seguici ciutadà s'encamina al Govern Civil a fer lliurament de les conclusions de la Diada, i tota vegada que a la plaça de la Paeria els cors locals hi canten Els Segadors i L'Emigrant. En el curs de la manifestació que s'adreça al Govern Civil, segons relat de *La Veu de Catalunya*, un individu hi fa un crit de rebuig, éssent arrestat immediatament.

A Tàrraga, la *Diada de la Llengua Catalana* l'organitzen el Patronat de Sant Jordi i la Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra. J. M. Segarra, president ara del Patronat de Sant Jordi, és el principal factor de la *Diada* a la ciutat. Aquesta la presideix Francesc Macià. *El diputat honrat*, tal com se'l vitoreja en el curs de la *Diada*, és rebut d'acord amb la *vella* cultura de la festa catalanista conformada durant els últims anys del segle anterior: una nombrosa comitiva integrada per diverses comissions—la de l'Ajuntament, l'Organitzadora, i representants de les diverses entitats locals— van a rebre el diputat Macià a l'estació de tren, havent passat abans pel davant de l'estatge de la *Lliga* on se'ls afegeix un grup de socis d'aquesta entitat presidits per la seva bandera.⁶³ Acompanyen Macià, que arriba de Lleida, on al matí ha participat, com a membre de

la Comissió de la *Diada*, en els actes que s'hi han celebrat, V. Serra i Boldú i R. Carulla de la Comissió Organitzadora, i un fill de Macià i urgellencs que venen a la *Festa*. Magí Morera i Galícia,⁶⁴ que havia de venir amb aquest comboi, arriba amb el tren de la tarda, acompanyat de Joan Parareda i Vilalta, també de la Comissió Organitzadora de l'acte.

Després de visitar el local de la *Lliga*, Francesc Macià intervé al míting que se celebra al Patronat de Sant Jordi, on fa el parlament central. L'acompanyen els oradors Tomàs Pera, J. Comas i Sorribes, i Josep M. Segarra *que fa un vibrant parlament que és un himne entusiàstic a la Llengua Catalana*. Acabat l'acte, tots els assistents acompanyen Macià i la Comissió Organitzadora a lliurar el document de les conclusions a l'Ajuntament, que reivindica l'ús primordial de la llengua catalana a la vida municipal.⁶⁵ En acabat, els membres més destacats de la *Lliga* i del Patronat de Sant Jordi celebren un banquet a la fonda Espanya, presidit per Francesc Macià i per Magí Morera. A la nit, de nou al teatre del Patronat, se celebra una *festa literària d'obsequi* a Macià i a Morera. Hi prenen part Josep Güell, Antoni Escrivà, Josep Comes,⁶⁶ Francesc Serés, Francesc Pané i Castellà, i Valeri Serra i Boldú.⁶⁷

A Lleida, *El Pallaresa*, el *Diario de Lérida*, *El País* i, especialment, l'òrgan republicà *El Ideal* dediquen cròniques a la celebració de la Diada. A Tàrraga, *La Signou*, òrgan del Patronat de Sant Jordi, dedica un número extraordinari a la festa, amb copiosos textos d'entre els que destaquen els de J. Maragall i Magí Morera. A Bellpuig, el setmanari *LoPla d'Urgell*, que s'adhereix a la festa, a més de publicar les conclusions de la *Diada* i un fragment del discurs de M. Menéndez y Pelayo, publica sengles col·laboracions de Valeri Serra—editor del periòdic— i del jove vicari bellpugenc de Miralcamp, Mn. Jesús Capdevila, *La llengua de l'oració* i *No hi ha temps*, respectivament.

5. Conclusions

Sobretot des d'inicis del segle XX, la lluita contra la blasfèmia fonamenta en un ventall de legitimacions ideològicament divers: en l'àmbit català, les sancions que esdevenen hegemòniques apel·len a la cultura—del llenguatge— i a la civilitat, i també a la moral, i a la religió—a Déu. Legitimant-se també, sobretot des d'àmbits laïcistes, en nom de la il·lustració i el progrés (de l'ànima o de l'esperit) humans, etc. Més enllà d'aquestes sancions, però, durant aquestes dècades de forta conflictivitat social, la lluita contra la blasfèmia i el malparlar fóra, al capdavant, i de manera fonamental, una lluita per l'ordre social (capitalista).

No debades, tal com hi hem insistit, els sectors socials més implicats –com a propagandistes i com a públic– en aquesta lluita són aquells de la mitjanja burgesa –professionals, comerciants de magatzem, industrials, dependents, o propietaris agrícols– immersos en un esforç ascètic capitalista, de caràcter racionalista i escrupulós amb les normes socials. I no és estrany, correlativament, que sigui tot just a Catalunya on aquests sectors experimenten un desenvolupament fonamental des de les últimes dècades del s. XIX on la lluita contra la blasfèmia i el malparlar tingui, respecte al conjunt estatal, una major incidència social, i amb una iniciativa hegemònica civil. Tampoc és estrany, de manera concomitant, que a Catalunya aquesta lluita es plantegi principalment, a diferència del que s'esdevé a la resta de l'estat, en termes d'afirmació, i, subsidiàriament, de blasme i de rebuig: ço és, de reivindicació de l'elevació cultural –i moral– del llenguatge parlat, i complementàriament i subsidiària, de blasme i d'exhortació contra la blasfèmia i el malparlar. En uns paràmetres noucentistes.

L'any 1908, amb una sèrie d'articles apareguts al *Diario de Gerona*, Ivon l'Escop (Mn. Ricard Aragó i Turon), amb vint-i-quatre anys, marca l'inici de la Lliga del Bon Mot. Si bé entre la nòmina de col·laboradors insignes de l'entitat *purificadora* hi ha figures destacades dels diversos corrents del catalanisme, principalment del catòlic –Torras i Bages, Joan Llimona, Joan Maragall, Prat de la Riba, Jaume Raventós, etc.–, els propagandistes més actius de la Lliga són, sobretot, joves professionals, nascuts entre les dècades dels vuitants i norantes del s. XIX, i exponents intel·lectuals de l'esmentada mesocràcia ascètica.

L'actuació de la Lliga del Bon Mot s'intensifica, simptomàticament, amb la creació de la Secció Filològica de l'IEC (els anys 1912 i 1913 assoleix la màxima activitat realitzant 45 dels 74 *aplec*s –o festes– del bon mot dels primers deu anys de la seva història, entre el 1908 i el 1917). L'activitat de la Lliga s'orienta –com succeix puntualment amb les celebracions de la Diada de la Llengua Catalana de 1916– cap a les demarcacions orientals catalanes, traint una vegada més la major penetració sociològica i associativa del catalanisme a la Catalunya Vella.

A la demarcació de Lleida durant els primers deu anys de la Lliga del Bon Mot s'hi celebren dos únics *aplec*s del bon mot: el de Tàrraga del 2 de març de 1913 i el de Rocallaura del 12 d'octubre del mateix any. El *mítting pro bon mot* de Tàrraga, el més concorregut dels celebrats al Principat entre els anys 1908 i 1917

segons dades de la Lliga del Bon Mot, el promou una emergent mesocràcia catalanista. Com a rebuig al vigorós materialisme plebeu que es forma a la ciutat paral·lelament al seu creixement econòmic, i a les expressions que s'hi vinculen.

L'objectiu central de la Lliga del Bon Mot de culturitzar el llenguatge (català) parlat atén especialment el lèxic –la correcció lèxica, *el robustiment del lèxic*– i, amb aquest propòsit, també de manera fonamental, l'ortologia –la correcta pronunciació de les paraules, fet que explica el gran interès d'Ivon l'Escop per la fonètica experimental a la qual arriba a considerar com la cota màxima de la història de la lingüística. Aquests sentits ortolèxic i ortoèpic com a base de *la cultura del llenguatge* que propugna la Lliga del Bon Mot amb Ivon l'Escop al capdavant representen la plasmaió del noucentisme pel que fa a la llengua parlada, i representen, al capdavant, l'objectivació lingüística de les grans coordenades mentals d'una mitjanja burgesa que fa de la llengua una eina fonamental de la seva estratègia d'ascesi intramundana.

Si la Lliga del Bon Mot pretén elevar el nivell cultural de la llengua parlada, la Diada de la Llengua Catalana de Cap d'Any de 1916 malda per normalitzar –amb les corresponents garanties jurídiques– i estendre l'ús social de la llengua catalana. A la regió nord-occidental se celebra únicament a Lleida i a Tàrraga.

¹ Concretament, Joaquim Ruyra reincideix en aquest símil exemplificador o *eximpli*, apropiant-se'l biogràficament. (RUYRA, Joaquim: **Del mal parlar. Quatre paraules**, Lliga del Bon Mot, Impremta de Perelló i Vergés, Barcelona 1913, pàgs. 19-20)

² MARAGALL, Joan: *!Alerta! (A Ivon l'Escop)*, a **La Veu de Catalunya**, Any XVIII, Barcelona 19-9-1908, pàg. 1.

³ RUCABADO I COMERMA, Ramon: *L'apologista del mal mot. Per a l'impenitent sofista D. Gabriel Alomar*, a **La Veu de Catalunya**, Any XIX, Barcelona 22-6-1909, pàg. 1. I RUCABADO, Ramon: *Non serviam. La meua negació*, a **La Veu de Catalunya**, Any XIX, Barcelona 6-7-1909, pàg. 1.

⁴ Vegeu LLIGA DEL BON MOT: **Lliga del Bon Mot. 1908-1918. Report**, A. Artís imp. (carrer Girona, 116), Barcelona 1918, pàgs. 1-43.

⁵ IVON L'ESCOP: **Cultura lingüística e incultura del llenguatge** (Ateneo, Zaragoza 1917). Aquest opuscle –32 pàgines– és fruit de la transliteració de la conferència homònima llegida per Ivon l'Escop a l'Ateneo de Saragossa el 17 de desembre de 1917, i presentada pel seu president, Ricard Royo).

⁶ Per exemple, a propòsit de l'ús de cartells i rètols –aquesta nova cultural– diu la Lliga del Bon Mot:

De tots els medis de que disposem per actuar sobre l'opinió, un ens apar que és l'ideal: l'anunci, el cartell o "affiche", com se li diu.

El seu alcanç és verament popular en el sentit més ampli de la paraula, car vulgui's o no, en ell es fixen l'obrer que passa, el desvagat que mata el temps a la cantonada i el bordeigàs que cabrioletja pel carrer.

(...) Amb els primers articles del Bon Mot començaren d'estampar-se els cartells que porten aquesta inscripció: "Parleu bé", i, des d'aleshores ençà, i cada dia més, segueixen predicant tant en les oficines com en els tramvies; en els baixells altres llocs, aquesta nova cultural.

La seva forma, dimensió i redacció, canvia segons l'ús a què es destina, però sempre reuneixen dues condicions importantíssimes. La cultura i urbanitat amb què pregunten i inviten, i el bon gust en la composició i estampació...

Vegeu LLIGA DEL BON MOT: **Lliga del Bon Mot. 1908-1918. Report**,... pàgs. 52, 53-54 (*El llibre*), 65-66 (*La paraula*), i 67-68 (*Cartells i anuncis*).

⁷ Simptomàticament, el febrer de 1909, Ivon l'Escop fa una conferència a l'Orfeó Catalunya de Cassà de la Selva amb el títol revelador de *Les Armonies del llenguatge culte*.

⁸ Puntualitza la Lliga del Bon Mot en el *Report* que fa amb motiu dels seus deu anys: *...mereix un record especial la joventut ardorosa i conscient, nostra esperança intel·lectual més forta, la qual ha consagrat la seva ciència i fogositat en centenars d'aplec en pro del Bon Mot...* (LLIGA DEL BON MOT: **Lliga del Bon Mot. 1908-1918. Report**,...pàg. 52).

⁹ Indicativament, a Calaf, Acció Catòlica, durant els anys vint i trenta del segle XX, promou a l'ensens la Congregació Mariana i la Lliga del Bon Mot, que tenen com a òrgan compartit el periòdic mensual **Vida Mariana**.

¹⁰ Xavier Aragó, primer secretari general de la Lliga del Bon Mot, és metge. Aragó és dictor l'any 1910 de la conferència titulada: *La imperiosa necessitat de sanejar el lèxic del poble*, i d'una altra al voltant de la *higiene del llenguatge*, verificades, respectivament, al Círcol Barcelonès d'Obrers de Barcelona i a Tar-

rasa. L'any 1911 participa en l'*Aplec del Bon Mot* infantil celebrat a Castellar del Vallès, amfitrionat per la marquesa de la vila, Emília Carles i Tolrà, activa promotora de la causa del *bon mot*. Pel que fa a la producció científicoprofessional d'aquest propagandista, pot destacar-se l'aportació **Contribución al estudio de los dentríficos** (Tipografía Perelló i Vergés, Barcelona 1914, 8 pàgs.) presentada en el 7è Congrés Dental espanyol.

¹¹ Enric Laplana i Mundó, un altre dels propagandistes més actius de la Lliga del Bon Mot, és doctor metge. Laplana és actor de les conferències presentades a Barcelona amb el mateix títol de *La cultura del llenguatge* els anys 1912 i 1913 respectivament. Laplana i Mundó és autor així mateix de la traducció al castellà de l'obra d'Ivon l'Escop **La Lliga del Bon Mot** (P. Sanmartí, Barcelona abril de 1913).

¹² Josep M. Roca i Heras (Barcelona, 1863 - 1930) és metge i historiador. Com a metge, col·labora amb S. Ramón y Cajal, i, entre altres coses, és pioner de la dermatologia a Catalunya. Veterà i actiu dirigent catalanista, inscrit encara en un modernisme conservador, essencialista, d'arrel vuitcentista, president de la Unió Catalanista durant un breu interval a inicis del s. XX, president de l'Ateneu Barcelonès, Roca i Heras és autor de les conferències pronunciades en sengles inauguracions oficials dels cursos acadèmics de l'Ateneu titulades: *L'ètica en el lèxic catalanesc* –curs 1909-1910– i *Enaltim el verb de Catalunya* –curs 1916-1917.

¹³ Jordi Maria Anguera de Sojo, barceloní, germà de l'eminent jurista Orio Anguera de Sojo, és metge psiquiatre. Jordi Ma. Anguera és dictor de la conferència titulada: *El concepte biològic del malparlar*, impartida a l'Ateneu Enciclopèdic Popular el maig de 1913. Respecte a la seva producció científicomedica, són destacables les obres: **Cuidados que exige la primera infancia: Higiene del niño sano y del enfermo** (Tipografía Católica, Barcelona 1910), **De criminalidad juvenil** (Mundo Penal, Madrid 1919) i **Psiquiatría: obra...para...las oposiciones de médicos forenses** (Editorial Reus, Reus 1935).

¹⁴ La significativa presència de metges entre el grup de propagandistes més actius de la Lliga del Bon Mot –Xavier Aragó, el seu secretari general, Enric Laplana i Mundó, el veterà dirigent catalanista Josep M. Heras, o el psiquiatre Jordi Ma. Anguera de Sojo– correlacionaria, probablement, amb la significativa incidència en els discursos legitimadors de l'entitat de l'higienisme, i del determinisme biològic.

¹⁵ Lluís Jover i Nunell, nascut a Barcelona l'any 1890, és advocat. Vinculat a Acció Popular, destaca de ben jove en la propaganda social catòlica. Membre de la Joventut Nacionalista de la Lliga Regionalista, pren part activa l'any 1923 en la fundació d'Acció Catalana. Durant la Segona República, després de passar per Unió Democràtica i la Lliga Catalana, promou l'any 1934, amb Oriol Anguera de Sojo i Josep Cirera i Voltà, Acció Popular Catalana, que aviat s'adhereix a la CEDA. Jover i Nunell, un dels publicistes més actius de la Lliga del Bon Mot, intervé, amb vint-i-tres anys, en els dos *mítings pro bon mot* que se celebren a la regió nord-occidental, l'any 1913: el de Tàrraga del 2 de març de 1913, i el de Rocallaura del 12 d'octubre d'aquest any. Dos anys abans, és un dels conferencians escolars per a aquesta *causa purificadora*.

¹⁶ Manuel Carrasco i Formiguera (Barcelona, 1890- Burgos 1938) és advocat, doctor en dret i en filosofia i lletres, i expert en dret mercantil, matèria de què n'imparteix docència a l'Escola d'Alts Estudis Mercantils de la Moncomunitat. Membre de la Joventut Nacionalista de la Lliga Regionalista, amb vint-i-un anys, l'agost de 1911, fa un discurs *pro bon mot* en el marc de l'Aplec de la Roca d'En Pla de Sant Hilari Sacalm.

¹⁷ Josep Ma. Trias de Bes (Barcelona, 1890-1965) és jurista, fill de l'eminent jurisconsult, deixeble de Manuel Duran i Bas, Joan de Déu Trias i Giró (Barcelona, 1859-1914). Docent universitari i polític de la Lliga Regionalista, Josep Ma. Trias s'especialitza, com el seu pare, en dret internacional. El febrer de 1911, amb vint-i-un anys, fa al costat dels també joves propagandistes Ivon l'Escop, Lluís Jover, Josep Ma. Pujador, Maria Domènech, Assumpció Masó, Maria Benages i Matilde Kisner, visites escolars a efectes de conferència *sobre la conveniència de millorar el llenguatge parlat, en l'escola i en la societat*.

¹⁸ Josep M. Poble, enginyer industrial, és un dels propagandistes més actius dels primers anys de la Lliga del Bon Mot. El 12 d'octubre de 1912 intervé en l'*Aplec del Bon Mot* de Rocallaura. Així mateix, amb el recurrent títol lematitzador dels objectius de la Lliga del Bon Mot - *La cultura del llenguatge* - fa sengles conferències els anys 1914 i 1917 a Malgrat de Mar i a Martorell; i l'any 1917 en fa una altra sobre *La Lliga del Bon Mot* a Monistrol. En l'àmbit de l'enginyeria és autor del treball *La Aviación aplicada al levantamiento de planos: extracto. Resumen de la conferencia que bajo...* (Barcelona 1926, 14 pàgs.).

¹⁹ Salvador Millet i Pagès (El Masnou, 1845-1915), germà del celebradíssim músic i catalanista Lluís Millet i Pagès (El Masnou, 1867-Barcelona 1941), marí experimentat, esdevé un expert autodidacta en tècnica de navegació, del qual n'escriu diversos articles a la premsa. Millet i Pagès participa en l'esmentat *Aplec del Bon Mot* infantil de Castellar del Vallès el 1911.

²⁰ Ramon Rucabado i Comerma (Barcelona 1884-1966), autodidacta excel·lit en el camp de la dependència i de la gestió mercantils, soci del CADCI, arriba a ésser l'apoderat de l'Espanya Industrial. Rucabado, exponent per excel·lència d'un noucentisme moral i catòlic, publica una intensa i prolífica obra encaminada a perfilar un model de ciutadania catalana i catòlica. Vinculat a Acció Popular (1917) com altres dels joves propagandistes del *bon mot*, col·laborador principal de *La Revista* de J. M. López Picó, de la seva vasta obra pot destacar-se *Del catalanisme* (1911), *Compendi d'educació civil* (Canals i Vela, Sabadell 1920), *El cinematògraf en la cultura i en els costums* (1920), *Per la moral de Catalunya. Contra el joc i el pacte amb el joc* (1922) o, en un altre àmbit, *La enseñanza comercial y económica* (Societat d'Estudis Econòmics, Barcelona 1911). Ramon Rucabado és l'autor dels articles apareguts a *La Veu del Catalunya* el juny i juliol de 1909 de debat als articles apologetics de la blasfèmia del republicà i escriptor Gràbiel Alomar.

²¹ Mn. Lluís Carreras i Mas (Sabadell, 1884-Barcelona 1955), ordenat el 1909, deixeble de J. Torras i Bages i de F. Salvà i Sardany, la seva trajectòria sacerdotal es caracteritza per una dedicació prematura i prolífica a la moral social i, sobretot, a la litúrgia, catòliques. Professor del Seminari de Barcelona des del 1911, és consignable sobretot la seva aportació a la renovació litúrgica catalana, empresa en el marc del moviment litúrgic europeu. És el promotor del primer Congrés Litúrgic de Montserrat (1915). Destaquen les seves obres: *Eucologi*, l'obra pòstuma *Articles apologetics, morals i ascètics* (Gràfiques Marina, Barcelona 1961), i la traducció –primer al català, i tres anys després al castellà– del manual de Leopold Beaudenom, un dels caps del moviment litúrgic europeu: *Primera formació moral y religiosa de les noyes* (Eugeni Subirana, Barcelona 1910). Mn. Lluís Carreras, amb vint-i-vuit anys, és un dels oradors de l'*Aplec del Bon Mot* de Sabadell de 1912.

²² Mn. Josep Casadessús i Vila (Torrelló, 1865-1940), claretà, excel·leix, des dels últims anys del vuitcents, com a polígraf, gramàtic i tipòleg. L'any 1911 publica

el treball *Unificació, depuració i expansió de la llengua catalana literària* (Escola Tipogràfica Salesiana, Barcelona 1911) resultat de transliterar la conferència homònima pronunciada a l'Ateneu Barcelonès el 25 de gener del mateix any. Mn. Casadessús, canonge de la catedral de Vic, més d'un any enrere, havia participat en l'*Aplec del Bon Mot* de la Joventut Catòlica de Vic (25 de novembre de 1909), al costat del bisbe Torras i Bages i d'Ivon l'Escop. Mn. Josep Casadessús, catedràtic d'anglès, primer a l'Escola Superior de Comerç de la Corunya (1903) i després a la de Barcelona (1910) publica un primerenc *Curso de idioma francés en tres partes* (1899), diverses gramàtiques didàctiques de l'anglès com l'*Estudio del idioma inglés* (1921) o, en el terreny de la mecanografia, promou la revista *El tipismo* i publica *El manual del tipista* (1903).

²³ Mn. Antoni Doltra (1880-1936) és autor de l'himne *Contra'l malparlar* inclòs en *Cants religiosos (de fàcil execució): a una sola voz con acompañamiento de harmónium u órgano (J. Sancho Mar-raco)* (S. A. Casa Dotesio, Barcelona 1914). Mn. Doltra, mort en el context revolucionari de la Guerra Civil espanyola del segle XX, pronuncia a Olot l'ú de maig de 1910 una conferència amb el títol habitual de *La cultura del llenguatge*.

²⁴ Mn. Agustí Coy i Cotonat (Sort, 1859-1919) un dels propagandistes més veterans de la Lliga del Bon Mot, és historiador. Amb una línia historiogràfica inscrita en el regionalisme prepolític, literari i conservador de la Renaixença, aquesta se centra en qüestions relacionades amb el Pallars i amb el Penedès. És autor de *Vilafranca del Penedès: su historia y monumentos* (Impremta de Francesc Altés i Alabart, Barcelona 1909). Agustí Coy participa en l'*Aplec del Bon Mot* de Tàrrrega del març de 1913, i és autor, dos anys més tard, de la sèrie d'articles apareguts al *Noticiero Universal* amb el títol: *La blasfemia y obscenidades en el lenguaje*, que es publiquen com a opuscle amb el títol de *Blasfemias y obscenidades en el lenguaje* (Lliga del Bon Mot, Barcelona 1914).

²⁵ Joaquim Ruyra és autor de l'opuscle *Del mal parlar. Quatre paraules* (Lliga del Bon Mot, Impremta de Perelló i Vergés, Barcelona 1913) i del fulletó inspirat en aquest, *Del malparlar* (Lliga del Bon Mot, Barcelona abril de 1914).

²⁶ Joan Alcover fa el 12 de desembre de 1916 a la sala Mozart de Barcelona una conferència amb el recurrent lema de *La cultura del llenguatge*.

²⁷ Jaume Bofill i Mates –Guerau de Liost– escriu, en el marc de la campanya pel *ben parlar*, l'opuscle *Ais nens i nenes de Catalunya* (Lliga del Bon Mot, Barcelona 1912), i fa el febrer de 1916, poc després de la *Diada de la Llengua Catalana*, com a regidor a l'Ajuntament de Barcelona, una *eloqüentíssima* defensa de la llengua catalana.

²⁸ Per a l'activitat d'Ivon l'Escop, *alter ego* de Mn. Ricard Aragó, com a principal propagandista del *bon mot*, pot consultar-se: MAS I SOLENCH, Josep M.: *Ivon l'Escop i la Lliga del Bon Mot (l'obra de Mn. Ricard Aragó)*. (Pròleg de Narcís Jubany), La Formiga d'Or, Barcelona 1992.

²⁹ Es tracta, en concret, de les conferències i discursos al voltant de la (*in*)cultura del llenguatge parlat, el *bon mot*, i (*contra la blasfèmia*) celebrades a Lleida (17-1-1909), Bellvís (18-1-1909), Reus (20-1-1909), Tortosa (21-1-1909), (20-4-1913), Cassà de la Selva (7-2-1909), Barcelona (23-9-1910), Girona (Assemblea de Propietaris Agicultors, 2-11-1910), (4-12-1914), Terrassa (19-11-1911), (29-6-1915), Vilanova i la Geltrú (Congrés d'Ateneus, 27-5-1912), Tona (13-7-1912), Saragossa (13-4-1914), (17-12-1917), Vilafranca del Penedès (31-1-1915), Madrid (1-12-1915), Sant Andreu del Palomar (26-3-1916),

Vic (2-4-1916), Sant Cugat del Vallès (28-10-1917); sobre *la Lliga del Bon Mot*, celebrades a Tàrragona (14-1-1909), (Tercer Congrés Regional de les Congregacions Marianes, 30-6-1911), Sarroca de les Garrigues (16-1-1909), Manresa (25-9-1909), Sitges (15-8-1915); sobre la premsa i *el bon mot* a Sabadell (24-12-1911); sobre la dona i *el bon mot* a Barcelona (2-2-1915), Sant Gervasi (20-5-1915), Tortosa (13-12-1915), Sarrià (17-12-1916), Saragossa (19-12-1917); sobre l'escola i *el ben parlar*, a Barcelona (6-6-1916); sobre el cartellatge o retolatge en llocs públics, a Valls (30-4-1916). A més, Ivon l'Escop participa als Aplecs del Bon Mot de Castellar del Vallès (10-12-1911), Navàs (5-5-1913), i Fraga (23-5-1914). (Vegeu: **La Lliga del Bon Mot...** pàgs. 1-43).

³⁰ Vegeu: IVON l'ESCOPI: **La Lliga del Bon Mot**, Lluís Gili, Barcelona, 1910; IVON l'ESCOPI: **La paraula viva: com entren els mals mots en nostres llengües vives. Com poden ésser fàcilment eliminats**, Poliglota, Barcelona 1915; i *Ivon l'Escop: La llengua catalana: manual contra la blasfèmia*, Poliglota, Barcelona 1931.

³¹ La Lliga del Bon Mot també organitza les que anomena *festes escolars i aplecs infantils (del bon mot)*.

³² Dades elaborades a partir de la cronologia continguda a **La Lliga del Bon Mot...** pàgs. 1-43

³³ Casadessús i Vila, Josep: **Unificació, depuració i expansió de la llengua catalana literària** (Escola Tipogràfica Salesiana, Barcelona 1911).

³⁴ Els articles, *L'imperialisme del bon mot*, Ivon l'Escop els publica a **El Restaurador** de Tortosa a partir del 5 de febrer de 1911, i la conferència, *El bon mot, factor essencial de ciutadania*, el publicista colomenc la dicta a l'Institut Industrial de Terrassa el 29 de juny de 1915.

³⁵ Dades computades a partir de les matrícules industrials de Tàrraga corresponents al període 1900-1950 al FMT de l'AHCT; vegeu CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: **Modernització social a la Catalunya de Ponent durant el canvi de segles XIX i XX. (Una interpretació antropològica i sociològica del canvi de segles XIX i XX des de la Catalunya occidental)**, Tesi Doctoral, pàgs. 775-778, a l'AHCT; podeu veure així mateix CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: **La Tàrraga noucentista (1898-1923)**, a **Urtx. Revista Cultural de l'Urgell**, núm. 13, Museu Comarcal de l'Urgell, Any 2000, pàgs. 146-147.

³⁶ Podeu veure CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: **La Tàrraga noucentista (1898-1923)**... CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: **Modernització social a la Catalunya de Ponent durant el canvi de segles XIX i XX**...pàgs. 773-948. Vegeu també: COMA I TORRES, Glòria: **Tàrraga a la Segona República**, Pagès Editors, Lleida 1992.

³⁷ Tàrraga viu sobretot durant la segona i tercera dècades del segle XX una particular explosió de *concupiscència* de masses. Pròpiament, jocs d'atzar i de ventura i prostitució, sobretot. I, inversament, a través de la blasfèmia pública. El fenomen coincideix amb l'acceleració del creixement econòmic i demogràfic de la ciutat. Els catalanistes ho qualifiquen d'*epidèmia*.

Entre els anys 1908 i 1911, quatre proxenetes de Tàrraga –Ramon Marsinyach i la seva dona Antònia Junyer, Ramon Pallàs, Llorenç Torredelfot i Gabriel Roca– són multats en diverses ocasions per prostitució clandestina. Marsinyach, dues ocasions, amb 50 ptes de multa; Torredelfot set ocasions en quatre mesos, amb 125 ptes de sanció; Pallàs, dues vegades, amb 150 ptes; i Roca, una ocasió amb 25 ptes. Ramon Marsinyach és acusat l'abril de 1909 de portar periòdicament prostitutes del carrer Cavallers de Lleida al seu establiment, un primer pis situat

damunt el seu cafè del carrer Sant Joan. És ben indicatiu del concurs que té la prostitució a Tàrraga i de la rendibilitat del negoci que l'any 1915, en una acapta voluntària a favor de la festa major de Tàrraga, Ramon Marsinyach, que torna a ser multat el juliol d'aquest any per proxenetisme, aporta, equiparant-se amb tres industrials de la ciutat, la màxima quantitat –200 ptes– a la festa major de Sant Eloi.

(Pel que fa a Ramon Marsinyach, poden veure's les providències de l'Ajuntament de Tàrraga amb data de 16-4-1909 i 13-6-1911, a les **Caixes de multes, causes, bans i edictes de l'Ajuntament de Tàrraga (1883-1926)**, al FMT de l'AHCT, i la **Suscripció Voluntaria para la Fiesta Mayor de 1915**, a l'AHCT; pel que fa a Llorenç Torredelfot podeu veure les providències de l'Ajuntament de Tàrraga amb data de 19-5-1911, 19-6-1911, 3-7-1911, 21-8-1911, 22-8-1911, 11-9-1911 i 25-11-1910, a les **Caixes de multes, causes, bans i edictes de l'Ajuntament de Tàrraga (1883-1926)**, al FMT de l'AHCT. De Ramon Pallàs, poden veure's les providències datades l'11-6-1911 i 26-7-1911, conservades a les **Caixes de multes, causes, bans i edictes de l'Ajuntament de Tàrraga (1883-1926)**, al FMT de l'AHCT. I finalment, pel que fa a Gabriel Roca pot veure's la providència de l'Ajuntament de Tàrraga datada el dia 26 de Juliol de 1911, dins de les **Caixes de multes, causes, bans i edictes de l'Ajuntament de Tàrraga (1883-1926)**, al FMT de l'AHCT.

Amb l'arribada l'any 1912 al govern municipal dels conservadors s'acaben les actuacions contra la prostitució que havien endegat els anteriors alcaldes liberals, Pera, Albareda i Sanrama. Durant els anys 1912 i 1913 els regidors catalanistes Ramon Tàssies i Josep Viciano protagonitzen una llarga i agra polèmica amb l'alcalde conservador Josep Tàrragona al voltant del fenomen obscè a Tàrraga. I particularment de la prostitució. Del seu volum i progressió. I sobretot, de les mesures que cal emprendre-hi.

Repassant succintament els episodis més rellevants de l'oposició que plantegen durant aquestes vuit sessions aquests regidors, pot constatar-se perfectament la gran duresa de la mateixa i la important conflictivitat al voltant del fenomen obscè a la ciutat: (1) el qualificatiu de *plaga alarmante*, que Ramon Tàssies aplica el fet obscè a Tàrraga i la pressió legal a la qual sotmet l'alcalde Tàrragona perquè tanqui les cases de prostitució (17-8-1912); (2) les queixes de caps de família i dels presidents d'associacions religioses i benèfiques per l'augment de la *inmoralidad en todas sus formas* i l'aprovació finalment de l'*acord moralitzador* a què s'havia compromès l'alcalde en la sessió anterior (31-8-1912); (3) els recels de Tàssies davant la certificació de l'alcalde que ja no hi ha prostitutes a Tàrraga (14-9-1912); (4) la denúncia, al cap de tres mesos escassos de l'*acord de moralització*, del regidor Agustí Sala que l'alcalde no ha fet res per complir-lo, derivant-se a partir d'aquí les demandes de Ramon Tàssies d'un vot de censura a l'alcalde, i d'un míting ciutadà que denunciï la connivència d'aquest amb les cases de prostitució, basant-se en el que apunten rumors públics (25-9-1912); (5) la retractació de Tàssies dels rumors que ell mateix ha exposat en la darrera sessió alhora que sembla que l'alcalde ja li ha interposat una causa judicial (13-12-1912); (6) el desmarcatge de nou de Tàssies dels rumors abandonant la sessió tot just començada. L'alcalde es mostra satisfet, retirant-li la querella. Josep Viciano es queixa del tracte que ha rebut Tàssies les últimes setmanes i en la sessió actual. Pel mateix motiu, el tinent d'alcalde Pere Capdevila, presenta la dimissió, que no se li accepta (31-12-1912); i (7) al cap mig any de l'*acord de moralització* i escassos dies després de l'*Aplec del Bon Mot*, Viciano torna a

denunciar-ne l'incompliment (15-3-1913 i 22-3-1913). (Actes municipals corresponents als dies 17 i 31 d'agost de 1912; 14 de setembre de 1912; 26 de novembre de 1912; 3 i 31 de desembre de 1912; i 15 i 22 de març de 1913, al **Llibre d'Actes Municipals (1912-1913)** al FMT de l'AHCT, fols. 62-64, 72, 81-82, 139-140, 154, 195-196 i 197).

Durant l'any 1915 en què Ramon Tàssies i Bosch assumeix l'alcaldia durant l'interval d'un any es reprèn l'activitat repressiva contra la prostitució. Veiem, així, com durant aquest any torna a ser multat Ramon Marsinyach amb 25 ptes. I aquest mateix any, **La Signou**, òrgan del Patronat de Sant Jordi, publica un extens manifest de dues pàgines alertant sobre els nivells que ha assolit l'obsenitat a Tàrrega (*Ara es l'hora ciutadans* I, a **La Signou**, Any II, núm. 11, Tàrrega 3-1-1915, pàgs. 83-88).

El 23 de setembre de 1910 el govern espanyol dicta una Reial Ordre reguladora de l'exercici de la prostitució. Argumentant en el preàmbul l'increment important del seu exercici en la societat espanyola. La normativa penalitza principalment el proxenetisme i l'explotació de menors d'edat.

³⁸ Acta municipal amb data de 20 de març de 1913, al **Llibre d'Actes Municipals de l'Ajuntament de Tàrrega. Anys 1912-1913**, fols 195-196, a l'AHCT.

³⁹ El binomi obsenitat i blasfèmia centra ja dos dels primers llibres del Pare Claret dels anys cinquanta i seixanta del segle XIX. A propòsit dels viatges regulars en el mitjà de transport modern per antonomàsia, el ferrocarril: **Nuevo viaje en ferrocarril, o sea, conversación sobre blasfemia y el lenguaje brutal y obsceno** (Impremta de Pau Riera, Barcelona 1862), i d'uns anys abans, **El ferrocarril, o sean, medios para conseguir la felicidad y evitar la infelicidad o desgracia** (Impremta de Pau Riera, Barcelona 1857). Per una altra banda, l'exigència d'arbitris legals contra la blasfèmia és una reivindicació que durant les dècades de canvi de segles XIX i XX, és plantejada constantment, en diferents nivells, des de diversos medis catòlics. Especialment, des de medis carlistes i integristes, i regionalistes i catalanistes catòlics. Inclús es publiquen diverses obres sobre la matèria com **Aspectos jurídico-legales de la blasfemia** (Jaime Ratés, Madrid 1917).

La Lliga del Bon Mot es fa ressò de com entre els anys 1908 i 1917, diversos alcaldes dicten bans contra la blasfèmia, felicitant-los la iniciativa, i àdhuc, en l'alcalde de Torelló Francesc Vergés, reproduint-li el ban i repartint-lo als seus homòlegs catalans i balears. En concret, l'entitat *purificadora* saluda els bans dels alcaldes de Vic (10-9-1910), de Torelló –Francesc Vergés– (14-1-1912), de Tona (juliol de 1912), de Fraga –Miquel Martín– (12-1-1914) i d'Ontinyent –Salvador Bueso– (8-2-1914). (Vegeu **La Lliga del Bon Mot...** pàgs. 1-43).

Veiem, així mateix, com l'any 1923, Marià Mullerat, metge d'Arbeca d'ideologia integrista i catalanista, *lo primero que se propuso acabar una vez elegido alcalde* (març de 1924), *fue con la mala costumbre en el hablar, cortando de raíz la blasfemia que tanto denigra a los pueblos*. Quatre anys més tard, l'abril de 1927, el governador civil de Lleida dicta ban revisant les multes per blasfèmia, tot incrementant-ne les càrregues (DDAA: **Homenatge a Marià Mullerat i Soldevila (Santa Coloma de Queralt, 1897- Arbeca, 1936)**, Edició de les germanes Mullerat i Sans, Arbeca 1997, pàgs. 64-65 i 71-72; *Contra la blasfemia*, a **Boletín Oficial de la Provincia de Lérida**, Lleida 27-4-1927, pàg. 1)

⁴⁰ Aquest any 1910, per un costat, el Patronat de Sant Jordi col·labora amb la Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra - cedeix el seu teatre - en l'organització del XIII Congrés de la Federació Agrícola Catalano-

Balear, que organitza la *Lliga*. Per un altre costat, la *Lliga* recolza activament a les eleccions a Corts d'aquest any, la candidatura que promou pel districte de Cervera, Estanislau Segarra i Vilalta, tradicionalista foralista, i pare del jove comerciant catalanista Josep M. Segarra Vives, ambdós vinculats al Patronat de Sant Jordi.

⁴¹ La participació de Leonci Soler i March a l'*Aplec del Bon Mot* de Tàrrega del març de 1913 és deguda amb tota probabilitat al fet que la seva filla petita Maria P. Soler i Terol (Manresa 1890-Tàrrega 1991), amb qui manté una especial relació afectiva, està casada amb el comerciant Josep M. Segarra i Vives, principal impulsor de l'*Aplec*. Maria P. Soler mor l'any 1991, als cent-un anys, sobrevivint d'aquesta manera setanta anys al seu marit, que mor prematurament l'abril de 1921. Segui com sigui, Leonci Soler participa dos mesos després de l'*Aplec* de Tàrrega –el cinc de maig– a l'*Aplec del Bon Mot* de Navàs.

No seria banal destacar en aquest punt com el fill gran de Leonci Soler, l'advocat, historiador i metge Lluís Soler i Terol, mostra, segons apunta Pilar Martínez, un interès precoç pel correcte domini normatiu de la llengua catalana (MARTÍNEZ I CARNER-ASCASO, Pilar: **Els inicis del catalanisme polític i Leonci Soler i March**, Biblioteca Abat Oliva núm. 209, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1999, pàgs. 39-42)

⁴² *Lletra de Convit al miting de propaganda a favor de la Lliga del Bon Mot que's celebrarà a Tàrrega, en la seua plassa Major, el dia 2 de Març, a les 3 de la tarde*, a **El Correo Leridano**, Any IV, Lleida 27-2-1913, pàg. 2.

⁴³ Valeri Serra i Boldú, al setmanari **Lo Pla d'Urgell** de Bellpuig, que dirigeix, pròxim a la Lliga Regionalista, també destaca aquest caràcter inicial i precursor que té l'*aplec del ben parlar* de Tàrrega respecte a la demarcació de Lleida. Serra i Boldú valora especialment aquest *aplec*, com valorava tretze anys enrere amb l'amic Josep Güell de Tàrrega la creació d'un orfeó en aquesta ciutat, com una *solidaritat* –espiritual– de Tàrrega cap als veïnats comarcans, als quals deu l'expansió comercial:

S'ha celebrat a Tàrrega un acte que mereixeria ser escrit amb lletres d'or en llur historia. Tàrrega que per son expandiment comercial i mercantil atrau usualment a tanta gent, no li faltava sino aqueixa solidaritat per acabar de guanyar-se les simpaties. Perque'l fet de acoblar-se societats culturals amb les polítiques, i les religioses amb les recreatives per enlairar la bandera del parlar (...)

Tàrrega, la població mes hermosa de la provincia de Lleida, segons digué un dels oradors, pot enorgullir-se també de haver sigut la primera de exteriorisar la seua repugnancia p'el mal parlar, organisant un acte qual recort perdurará, i será exemple a seguir per altres poblacions urgelleses...

(SERRA I BOLDÚ, Valeri: *L'aplec del ben parlar celebrat a Tàrrega*, a **Lo Pla d'Urgell**, Any II, núm. 45, Bellpuig 8-3-1913, pàgs. 1-2)

⁴⁴ L'anunci dels catalanistes de Tàrrega diu: *!Catalans!, per a redimir la Patria del afrentós esclavatje del malparlar. Per llimpiar l'escut de Catalunya del llot que hi tiren els renegaires, acudiu tots los del Urgell y Segarra lo diumenge 2 de mars a Tàrrega per assistir al aplech de la Lliga del Bon Mot. I l'anunci dels jaumins diu així: ¡Tradicionalistes!, no falteu al gran aplech de TÀRREGA organisat per la Lliga del Bon Mot lo diumenge dia 2 de mars (**Diario de Lérida**, Any XXVIII, Lleida 27-2-1913, pàg. 1; **Diario***

de *Lérida*, Lleida 28-2-1913, pàg. 1; i *Diario de Lérida*, Lleida 1-3-1913, pàg. 1)

⁴⁵ *Lliga del Bon Mot. Miting de Tàrraga*, a *La Veu de Catalunya*, Any XXIII, Barcelona 4-3-1913 (edició del vespre), pàg. 3; LLIGA DEL BON MOT: *Lliga del Bon Mot. 1908-1918. Report...* pàg. 22; SERRA I BOLDÚ, Valeri: *L'aplec del ben parlar celebrat a Tàrraga*, a *Lo Pla d'Urgell*, Any II, núm. 45, Bellpuig 8-3-1913, pàg. 1; *Aplech de Tàrraga*, a *Diario de Lérida*, Any XXVIII, Lleida 4-3-1913, pàg. 2; i *Des de Tàrraga. El mitin de la "Lliga del Bon Mot". Los eternos fariseos. Manifiesto de despecho*, a *El Ideal*, Any XVI, Lleida 4-3-1913, pàg. 1. Els republicans denuncien especialment l'ús improp i farisaic que fan del *miting pro Bon Mot* els jaumins lleidatans, els quals, segons la crònica republicana, després de fer-ne molta propaganda, es mobilitzen escassament per a l'acte.

⁴⁶ Pel que fa a la cessió d'aquestes dues fotografies de l'acte que fa la Lliga del Bon Mot a l'Ajuntament de Tàrraga, vegeu l'acta municipal amb data de 22 de març de 1913, al *Llibre d'Actes Municipals. Anys 1912-1913*, al FMT de l'AHCT, fol. 199. Aquestes dues fotografies estan reproduïdes a CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *La Tàrraga noucentista (1898-1923)*... pàgs. 179 i 183.

⁴⁷ LLIGA DEL BON MOT: *Lliga del Bon Mot 1908-1918*... pàgs. 23 i 29 especialment.

⁴⁸ Ja han passat molts anys de quan Ignasi Girona i Vilanova, nét de targarins i propietari del Castell del Remei, havia de baixar, per anar a aquesta propietat, a l'estació de ferrocarril d'Anglesola de por que a Tàrraga l'esbronquessin pel fet de ser el principal i més poderós factor d'oposició a la concessió del cànon d'aigua del Canal a Tàrraga aprovat el 29 de juny de 1893 pel Ministeri de Foment. Ignasi Girona, de la Junta del Sindicat de Regants del Canal d'Urgell instiga dos recursos —l'agost de 1893 i el juny de 1895— que presenta l'empresa *Canal de Urgel* contra la concessió d'aquest cànon de 350 metres cúbics diaris a Tàrraga. I en presenta un altre personalment l'any 1897, desestimant l'any següent. Vegeu *Una gran lluita victoriosa: la victòria sobre el plet de la societat Canal de Urgel*, dins CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *La Tàrraga noucentista (1898-1923)*... pàgs. 164-165.

⁴⁹ *Voleu que'l poble no blasfemi?. Doncs, dignifiquem la seva llengua, la única que ell entén. Mostreu-l'hi bella i literària, fent que senti passar el buf vivificador del angel de la poesia, doneu-li mostres que parlin com ell però gentilment...*(RUYRA, Joaquim: *Del mal parlar*... pàg. 21)

⁵⁰ Ramon Novell Andreu (Tàrraga 1888-1976), amb vint-i-cinc anys en el moment de l'acte i depenent de banca, esdevé en el futur un dels promotors més destacats del noucentisme targarí impulsant entitats com Nostra Parla, l'Associació de Música o el Foment de la Sardana més endavant. Ramon Novell participa així mateix en la fundació a Tàrraga de la Joventut Nacionalista i d'Acció Catalana que impulsa aquella organització de joves. Durant la Segona República es vincula a la Lliga Catalana de Cambó.

⁵¹ Referències evidents a certes virtuts atribuïdes a la blasfèmia des d'àmbits i pensadors republicans, com fa polèmicament Grabiell Alomar l'any 1909.

⁵² Aquestes paraules de Jaume Filella tenen un eco evident respecte a les escrites per Maragall a *¡Alerta! (La Veu de Catalunya)*, Barcelona 19-9-1909, pàg. 1), l'esmentat article de valor fundacional per a la Lliga del Bon Mot.

⁵³ *...El parlar és el més fort fonament de nostra personalitat. Val més nostra llengua que nostres riqueses, que nostre caràcter (...). Ab ell, fins i tot podem crear noves Catalunyaes en terres diverses de*

la nostra... (IVON L'ESCOPI: *La Lliga del Bon Mot*...pàgs. 3-4).

⁵⁴ LLIGA DEL BON MOT: *Lliga del Bon Mot 1908-1918*...pàg. 22; SERRA I BOLDÚ, Valeri: *L'aplec del ben parlar celebrat a Tàrraga*, a *Lo Pla d'Urgell*, Any II, núm. 45, Bellpuig 8-3-1913, pàgs. 1-2; IGLÉSIAS I GUIZARD, Josep: *Honorant la parla*, a *Lo Pla d'Urgell*, Any II, núm. 46, Bellpuig 15-3-1913, pàgs. 9-10; IGLÉSIAS I GUIZARD, Josep: *Honorant la parla*, a *Diario de Lérida*, Any XVIII, Lleida 6-3-1913, pàg. 1; IGLÉSIAS I GUIZARD, Josep: *Honorant la parla*, a *Segarrenques*, A. Artís impressor, Barcelona 1917, pàg. 199; també, *Lliga del Bon Mot. Miting de Tàrraga*, a *La Veu de Catalunya*, Any XXIII, Barcelona 4-3-1913 (edició del vespre), pàg. 3; *Aplech de Tàrraga* a *Diario de Lérida*, Any XVIII, Lleida 4-3-1913, pàg. 2; i *Des de Tàrraga. El mitin de la "Lliga del Bon Mot". Los eternos fariseos. Manifiesto de despecho*, a *El Ideal*, Any XVI, Lleida 4-3-1913, pàg. 1; i vegeu també com a primer estudi de l'*Aplec*, MIRÓ I BALDRICH, Ramon: *Un tret noucentista de Valeri Serra*, dins *d'Estudis sobre Valeri Serra i Boldú*, Amics de la Plana d'Urgell, Bellpuig 1989).

⁵⁵ Podeu consultar: *El Tallat: la muntanya "construïda" segarrenca, catalana i catòlica. La campanya de reentronització de la Mare de Déu del Tallat (1899-1906)*, a CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història gràfica i del segle XX*, Ajuntament de Maldà, Maldà 1999, pàgs. 257-259.

⁵⁶ Vegeu BERGADÀ I SOLÀ Ramon: *La nostra Joya. Poemet català*, Impremta de Francesc Sugrañes, Tarragona 1904, pàgs. 26-28. També podeu veure CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història gràfica i del segle XX*...pàg.258.

⁵⁷ *...Como entre la correspondencia hubiese una carta de varios señores defensores del idioma catalán, rogando al municipio de Ciutadilla la adhesión al acto de la Diada de la Lengua Catalana que tendrá lugar en Lérida el día uno del próximo mes de Enero de 1916, los señores del Ayuntamiento una vez perpetrados del alcance y expresión de la carta en cuestión, acordaron acto seguido, por unanimidad, demostrando el celo y el amor a la lengua de la tierra natal, adherirse a la Diada de la Lengua Catalana que ha de celebrarse en la Capital de la Provincia el día uno de Enero próximo venidero, autorizando en consecuencia al Sr. Alcalde Presidente de la Corporación (Domingo Valls) para que por medio de una carta comunique al Sr. Don Francisco Maciá la adhesión acordada en el acto.* (Acta municipal amb data de 26 de desembre de 1915, al *Llibre d'Actes Municipals. Anys 1901-1916*, al Fons Municipal de Ciutadilla de l'AHCT.

⁵⁸ Mn. Ramon Pinyes i Morlà (Valls, 1877-1944), és doctor en teologia, sacerdot i poeta, fent incursions també en el folklore i en la historiografia. Inscrit l'any 1910 com a col·laborador del Diccionari de Mn. Alcover —núm. 1608—, l'any anterior publica *Recull de versos* (Hereus d'en Joan Gili, Barcelona 1909; obra reeditada l'any 1919). L'any 1924 publica, amb pròleg d'A. Rovira i Virgili, *Esclats de llum: poema en sonets* (Joan Gili Ed., Barcelona 1924) i l'any 1933 edita *Tarragonines* (Tip. de J. M. Requesens, Montblanc 1933). La Il·lustració Catalana dedica el seu fascicle núm. 342 a una tria de la seva obra. D'altra banda, els anys 1914 i 1915, regent a Rocallaura, publica *Ball de la Mare de Déu del Tallat* (1914) i *Llibre dels miracles de la Mare de Déu del Tallat* (1915). L'any 1935, exercint el ministeri a Vallmoll, publica la *Monografia de l'Ermida de la Mare de Déu del Roser de Vallmoll* (Requesens, Montblanc 1935). Pinyes, semblantment sobretot a intel·lectuals catalanistes de generacions més joves, després d'un tensament patriòtic a principis dels vint, durant la

Segona República experimenta un viratge conservador.

⁵⁹ Joan Poblet, advocat de Montblanc i fiscal municipal de la vila, encapçala la comitiva que rep Mn. Alcover a Montblanc el 24 de maig de 1902 en el marc de la llarga excursió filològica que fa el sacerdot mallorquí aquest any. El setembre d'aquest mateix any Alcover situa Poblet i altres col·laboradors com *dels que en tenen molts centenars* —de cèdules— *y en fan continuament* (*Excursió filològica de Mossen Alcover, a Bulletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, núms. 7 i 8, juny i juliol de 1902, pàg. 97; i *Bulletí del Diccionari de la Llengua Catalana* núm. 10, setembre de 1902, pàg. 159).

⁶⁰ Mn. Josep Porta s'estableix a Sant Martí de Maldà l'any 1905. Mn. Porta d'ideologia integrista i ruralista catalanista, arriba a aquest poble extrem de l'arquebisbat de Tarragona procedent de Barberà de la Conca, on ha tingut temps de bregar-se en una convivència conflictiva i desigual amb la *Societat de Treballadors Agrícoles de Barberà de la Conca* i amb la majoria municipal de signe liberal-progressista. Mn. Josep Porta és autor de la monografia històrica **Arreplec de dades per la història de Barberà de la Conca** (Edició a cura de J. Fuguet i Sans, Ajuntament de Barberà de la Conca, Barberà 1984), a més de ser un col·laborador primerenc —núm. 552— de l'Obra del Diccionari d'A. M. Alcover. També poden trobar-se dades rellevants d'aquest rector i militant catòlic a TORRES I BENET, Miquel: **Cent anys de cants a Sant Martí de Maldà. De l'Orfeó Josepí a l'Arc de Sant Martí** (en curs d'elaboració; pàgs. 10-12 de la còpia mecanografiada).

Concretament, l'article tercer dels estatuts de Lo Foment, de Sant Martí de Maldà, (1908), societat impulsada per Mn. Porta i de què n'és consiliari amb dret de revocar qualsevol acord de la Junta *que al seu concepte, sigui contrari a la Religió o a les bones costums, o tendeixin a desnaturalitzar lo fi de la Societat*, prescriu que en serà motiu d'expulsió *molt en particular la blasfèmia i les paraules contràries a la puressa*. (**Estatuts y Reglament de la Societat "Lo Foment" de Sant Martí de Maldà**, Impremta i Llibreria de Josep Antoni Pagés, Lleida febrer de 1908, pàg. 2).

⁶¹ LLIGA DEL BON MOT: **Lliga del Bon Mot 1908-1918**...pàg. 26. *La Lliga del Bon Mot. El míting de Rocallaura*, a **La Veu de Catalunya**, Any XXIII, Barcelona 15-10-1913 (edició del vespre), pàg. 5; vegeu també sobre aquest acte de propaganda: *Dos grans mítings per al diumenge*, a **La Veu de Catalunya**, Any XXIII, Barcelona 10-10-1913, pàg. 5.

⁶² *La Diada de la Llengua Catalana*, a **La Veu de Catalunya**, Any XXVI, Barcelona 2-1-1916, pàg. 2.

63

...Recullo per a començar la gloriosa nota de la Diada de la Llengua. Els diaris degueren fer-te'n sabedor pero no hauràs pas adquirit una impressió exacta si la imaginació no t'ha vingut en adjutori. Formosa festa, t'ho jur. Semblàvam tornats als bells dies verges del moviment catalanista romàntic i estrident. El nom de Catalunya ho omplenava tot...

L'autor de l'*epístola* compara la mobilització i l'entusiasme suscitats al voltant de la *Festa de la Llengua Catalana* amb els anys de canvi de segles XIX i XX en què l'Agrupació Catalanista de Tàrraga - Unió Catalanista - organitza les *festes catalanistes* a Sant Eloi i a la Sala-Teatre *Recreo*) (*Epistolari*, a **La Signou**, Any III, núm. 37, Tàrraga 23-1-1917, pàg. 300).

⁶⁴ A hores d'ara aquest guardonat poeta lleidatà i antic redactor de **Lo Pallaresa**, ja ha passat de les files liberals i del catalanisme florallesc al catalanisme polític de la Lliga Regionalista.

⁶⁵ Mig any més tard, J. M. Segarra i Vives, des de **La Signou**, alhora que felicita l'Ajuntament de Cervera perquè ha aprovat l'ús de la llengua catalana en tots els actes i en la documentació del municipi que ho permet la llei, es dol que l'Ajuntament de Tàrraga no segueixi el mateix camí. Més encara —diu— després de la demostració massiva i sincera que va ser en aquest sentit la *Festa de la Llengua Catalana* de Tàrraga del dia de Cap d'Any de l'any 1916 (*Felicitació a l'Ajuntament*, a **La Signou**, Any III, núm. 49, Tàrraga 9-7-1916, pàgs. 394-395).

⁶⁶ Es tracta de Josep Comes i Sorribes, de Mollerussa. Aquest és elegit l'any següent president de la societat catalanista L'Avenir d'aquesta vila, al costat de Jaume Culleré i Massot i de Josep Bayer i Bosch (**Diario de Lérida**, Any 32, Lleida 14-12-1917, pàg. 3).

⁶⁷ Pel que fa aquesta festa civil i patriòtica, a Catalunya, i a les terres de Lleida en concret, podeu veure: *La Diada de la Llengua Catalana*, a **La Veu de Catalunya**, Any XXVI, Barcelona 2-1-1916, pàg. 2; *De la diada de la Llengua Catalana*, a **La Veu de Catalunya**, Any XXVI, Barcelona 3-1-1916, pàg. 3; *De la diada de la Llengua Catalana*, a **La Veu de Catalunya**, Any XXVI, Barcelona 4-1-1916, pàg. 2; *La diada de la Llengua Catalana*, a **La Signou**, Any III, núm. 37, Tàrraga 23-1-1916, pàgs. 293-294; *La diada de la Llengua Catalana*, a **El Ideal**, Any XIX, Lleida 5-1-1916, pàg. 1; i també *La diada de la Llengua Catalana*, a **El Ideal**, Any XIX, Lleida 2-1-1916, pàgs. 1-2, i *La diada de la Llengua Catalana*, a **El Ideal**, Any XIX, Lleida 9-1-1916, pàg. 1.